

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
 binnenland bij vooruitbetaling. f 2.00
 Voor Oost-Indië en het Buitenland. » 3.00
 Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
 Men abonneert zich voor minstens zes maanden
 ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10
 Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
 » » » 1000 » . - 0.08
 » » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VANZUYLEN, 7a Heerengracht of aan den Wvd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 4c Witte de Withstraat, beiden Den Haag.
 Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb.
 Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, Den Haag.

Het hoofdoel der Vereeniging is:
 Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië en oorschik het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.
 Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50). Zij die f 5 of meer contrubueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).
 Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende
 wonende te _____ wenscht
 donateur-trice te worden der Vereeniging „Oost en West” tegen een jaarlijksche contributie van
 f _____ den 190
 Handteekening:
 Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.
 De Malaria en hare bestrijding. — Landbonwonderwijs in O.-Indië. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — Een belangrijk vraagstuk voor Indië en Nederland. — Ingezonden. — Van vreemde Koloniën. — Voornaamste Inhoud van Ned. Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail. — Feuilleton.

De Malaria en hare bestrijding.

II.
 Een ander middel om zich tegen de malaria te hoeden is gelegen in het beletten van de muskieten om tot hare uitverkoren slachtoffers door te dringen. Daar de *anopheles* hoofdzakelijk gedurende den nacht uitvliegt en b.v. proef-ondervindelijk gebleken is, dat indien men zich slechts na het invallen van den avond tot het aanbreeken van den nieuwen dag de muskieten van het lijf weet te houden, het gevaar van besmetting door malaria tot een minimum gereduceerd is, zal het zaak zijn, om zooals reeds in de romeinsche Campagna en elders in toepassing werd gebracht, de openingen der woonverblijven met metaalgaas af te sluiten en een ieder, die 's nachts buitenshuis moet toeven, te verplichten voles en handschoenen van mousseline te dragen en er op toe te zien dat alle slaapplekken van klamboes voorzien zijn, welk laatste middel, wil men de voorzorgsmaatregelen zooveel mogelijk volmaken, in verband met de hiervoren genoemde gaas-afsluiting der woonverblijven zal moeten worden toegepast.
 Omtrent het gebruik van klamboes valt op te merken, dat men er zich van moet weten te

bedienen. Een slecht gespannen klamboe sluit de lucht te veel buiten, terwijl zoo zich gaten daarin bevinden of zij niet goed onder de matras wordt ingestopt, de muskieten vrijen toegang hebben tot de slapenden.
 Sommigen geven de voorkeur aan poenka's of elektrische waaiers, die de muskieten ook op een afstand houden.
 Maar, heeft men zich nu tegen de aanvallen van *anopheles* weten te beveiligen, is daarmee dan alles gewonnen en het gevaar voor malaria geheel bezworen? In de verhandeling, waaraan wij deze opmerkingen ontleenen, wordt deze vraag ontkennend beantwoord.

Het bestaan van de malaria, heet het daar, hangt, wat men ook zeggen moge, ten nauwste samen met den toestand van den bodem. Het zijn vooral de, aan organische stoffen rijke en vochthoudende terreinen, die het meest gevaar opleveren. Men moet niet al te zeer afgaan op het niet voorkomen van moerassen of plassen, om de terreinen als malaria-vrij te beschouwen. Men ziet hier en daar de malaria 't hoofd opsteken, waar gedurende het droge seizoen diepe scheuren in den bodem zijn gekomen, die den drassigen ondergrond bloot leggen. Elders verdwijnt de ziekte, tengevolge ven het draineeren en het in cultuur brengen van den grond, na echter, in warme luchtstreken vooral, vele slachtoffers te hebben gemaakt, voordat men het zoover gebracht heeft.
 Het bewerken van maagdelijke gronden in de tropen is altijd hoogst gevaarlijk en dikwerf doodelijk voor den Europeaan. Op Madagaskar bedroeg in 1895 de sterfte onder de sappeurs, die hoofdzakelijk te werk gezet werden aan den aanleg van wegen, 646 op de 1000.
 Het draineeren en volkomen droog maken van den grond met alle ten dienste staande middelen dringen zich als het ware van zelf op. Men heeft voor eenige jaren in dat opzicht veel verwacht van de aanplanting van eucalyptus, maar het schijnt dat de proeven niet aan de verwachting hebben beantwoord. Verkiesselijk is het om bamboe en de *casuarina equisetifolia* L. te bezigen om het overtollige vocht uit den bodem te trekken. Men zij echter er op bedacht de aanplantingen niet te dicht te maken, waardoor wind en luchtstromen zouden worden tegengehouden.
 Is het werken in nog onbebouwde gronden voor den Europeaan hoogst gevaarlijk, ook voor de inboorlingen is dit, hoewel in mindere mate het geval. Men zal het werk liefst aan dezen, het toezicht aan de Europeanen opdragen.
 Ten einde nu groote sterfte onder de arbeiders zooveel mogelijk te voorkomen, kunnen de volgende maatregelen worden getroffen:

1. De uitvoering van het werk heeft plaats in het droge jaargetijde om twee redenen: a omdat er dan minder muskieten zijn en b omdat de arbeiders er dan niet dagelijks aan zijn blootgesteld om kletsnat te worden geregend en op die manier ontvankelijk gemaakt voor allerlei ziekten;
2. Men neme slechts gezonde werkkrachten, zooveel mogelijk uit het land zelf afkomstig, aan;
3. Buiten de werkuren late men de arbeiders kampeeren op een hooggelegen tegen de heerschende winden beschermde plek, op eenigen

afstand van de werkplaatsen, en ver van stilstaande wateren;

4. Het kreupelhout verwijdere men van de voor de kampeementen bestemde plaatsen door vuur en bijl, zonder de bovenkorst van den grond te verwijderen, waardoor deze in beweging wordt gebracht of gaten kunnen ontstaan, waarin het regenwater zich zou ophoopen, ten genooge van de muskieten, die er hare eieren zouden deponeren;
5. Men legge latrines aan en wake er voor, dat de arbeiders er gebruik van maken en niet overal in den omtrek van het kampeement hunne behoeften verrichten;
6. Men verplichte de arbeiders om zich nimmer, hetzij in de uren der middagrust, hetzij gedurende den nacht, op den naakten grond ter ruste te leggen. Daar het dikwijls niet mogelijk zal zijn om allen te laten profiteeren van het middel, dat de klamboes tegen muskieten bieden, zal het goed zijn om rondom het kampeement groote vuren aan te leggen. De, daardoor veroorzaakte warme luchtstroom voert het vocht en ziektekiemen uit den dampkring mede, verwijderd de muskieten en maakt de plaats gezond;
7. Kleine plassen en moerassen in de nabijheid van het kampeement worden dichtgeworpen; op de andere brenge men petroleum of een teerlaag aan;
8. Voor den nacht moeten wollen dekens en kleedren worden verstrekt. Men wake er voor dat de arbeiders van kleeren verwisselen, indien zij natgerend zijn, en dat zij in geen geval in hun natte pluis den nacht doorbrengeen. Men moet hen verplichten zich 's morgens en 's avonds te wasschen;
9. Men wake er voor dat het drinkwater zuiver is. Is dat niet het geval dan make men het zuiver langs chemischen weg;
10. Het is niet goed om te veel werk te eischen. Men moet zich met een werkdag van 7 uren, te verdeelen als volgt: 6 tot 10 ure 's voormiddags en 3 tot 6 ure 's namiddags, tevreden stellen;
11. Men diene den werklieden bij wijze van voorbehoedmiddel kinine toe en zorge er voor dat zij gegeten hebben, voordat ze naar het werk worden geleid.
 De malaria-lidder zal zich aan eene behandeling met kinine moeten onderwerpen, welk middel in staat is, de bacillen in zijn bloed te doodden. Er bestaat een soort vooroordeel tegen kinine, hetwelk echter door den schrijver der verhandeling, die ons hierbij ten dienste staat, niet wordt gedeeld, integendeel toegeschreven wordt aan de omstandigheid, dat velen eerst, na geheel door de ziekte te zijn verzwakt, zich onder behandeling stellen en dan de kinine niet goed kunnen verdragen, tenzij zooals door dr. Carreau op Guadeloupe, een koortsland bij uitnemendheid, werd toegepast, ten lidjers vooraf een dosis van 10 grammen bicarbonas soda worde toegediend.
 De kinine kan worden gebruikt in opgelosten toestand, door middel van ouwels, in gecompri-meerden toestand, in pillen of door middel van inspuiting. De laatste methode is van pas, wanneer de verteringsorganen zich niet leenen tot het in zich opnemen en verwerken van het ge-

neemiddel, maar behoort aan de deskundige hand van den geneesheer te worden overgelaten, die alleen in staat is om de voorzorgsmaatregelen te nemen, welke deze kleine operatie vereischt.

Kinine-oplossing heeft het nadeel van erg bitter te zijn. Velen gaan er dan ook toe over om de oplossing met water te verdunnen of in een kop koffie zonder melk te mengen. Pillen worden spoedig hard en gaan dan zonder eenig nut te presteeren door het darmkanaal; 't is dan ook raadzaam om het middel in dezen vorm slechts in te nemen, als de pillen niet te lang voor het gebruik zijn bereid. De comprimés, die men tegenwoordig vervaardigt, zijn om verschillende redenen aan te bevelen. De kinine neemt zoo weinig plaats in en men weet precies de hoeveelheid, die zij bevatten, terwijl dat niet gezegd kan worden van «zoo'n enkel schepje», dat velen anders geneigd zijn van den kinine-voorraad te nemen, dien men in de huisapotheek met zich voert.

Nonchalance bij het gebruik van kinine kan zeer nadeelige gevolgen na zich slepen, zoodat wij het ook raadzaam achten om op dit punt niet te ver in te gaan en het over te laten aan mannen van het vak en der wetenschap om daarop hun licht te doen schijnen.

Wij willen ons bepalen tot de mededeeling, dat de bekende majoor Ronald Ross, de engelsche dokter, die de *anopheles* betrapte op het overbrengen van de malaria-bacil in het bloed van gezonde menschen, voorschrijft, dat een Europeaan, die van geneeskundige hulp verstoken is, onmiddellijk na een eersten aanval van koorts een dosis kinine, ten bedrage van 50 tot 60 centigrammen behoort in te nemen en die binnen de eerste 24 uren nog eens kan vernieuwen. Is de tong beslagen dan neme hij tevens een purgatief in. Gedurende drie of vier dagen zal hij voortgaan met dagelijks 1 gram kinine, over twee of drie keeren te verdeelen, in te nemen, hierbij in acht nemende om de tusschenruimten zoo groot mogelijk te doen zijn.

In elk geval zal men zoo spoedig mogelijk een geneesheer er bij roepen, maar men houde wel in het oog dat, om van de malaria radicaal te genezen, het noodig is om geruimen tijd met het gebruik van kinine voort te gaan. Men behoort ook, zoolang men de bacillen in zich mee omdraagt, in andere opzichten hoogst voorzichtig te zijn. Geen douches of koude baden meer nemen; waken tegen verkoudheid; den regen vermijden; des avonds flanelen kleeren aantrekken; een bijzonder sterke dosis kinine innemen, indien men een zwaren marsch heeft te maken of een vermoeiend werkje uittevoeren of wel wanneer men uit de vlakke naar de bovenlanden gaat — dat zijn de voorzorgsmaatregelen, die een malaria-lidder in acht moet nemen naast de eigenlijke behandeling zijner ziekte.

De voeding vervult natuurlijk ook een voorname rol in het proces dezer ziekte en we komen nog wel eens op de quaestie eener rationeele voeding voor de tropen terug.

Wij besluiten dit uittreksel met de mededeeling, dat ook de raad gegeven wordt om in malaria-streken, bij wijze van voorbehoedmiddel, elken morgen bij de koffie 20, 25 tot 30 centigrammen kinine te gebruiken.

FEUILLETON.

Het inlandsch theater in Indo-China.

De kunst wordt ook in Indo-China gediend en gehuldigd, maar terwijl b.v. ten behoeve van de fransche kolonisten, op kosten der kolonie, telken jare nieuwe gezelschappen uit Frankrijk naar Hanoi en Saigon worden ontboden en te Saigon een fraaie schouwburg voor de somma van omstreeks 1 miljoen franken werd gebouwd, moet de inlandsche kunst zich, evenals de, hier en daar op Java gevestigde *wajang* soeng, in hoogst primitieve omstandigheden weten te schikken. En dat doet ze ook, en met haar 't publiek, dat — 't spreekt van zelf niet waar? — nagenoeg uitsluitend uit de inlandsche gemeente wordt gerecruiteerd. Evenals toen ik mij op een binnenplaatsje op Java bevond, de landraadsvoorzitter, die avond aan avond de opvoering van de *wajang* wong, ook uit liefde voor de kunst en zeker niet alleen om de enkele, werkelijk aardige verschijning onder de actrices, bijwoonde, daar 'n *rara avis* was, komen de fransche kolonisten er zelden toe om de inlandsche toneelvoorstellingen met een bezoek te vereeren. En komt dat ook al eens voor dan is het veelal als slot van een reze-moerzigen avond, wanneer er daartoe een, vol zoeten wijns, op het denkbeeld komt en dit, om het buitenissige er van, bij de anderen instemming vindt. Dan laat 't gezelschap, b.v. te Saigon, zich naar Cholon rijden, langs den, met hooge zware boomen omzoomden weg, door de chineesche

kamp en langs de stalletjes der inlandsche venters, om eindelijk in een comédie-zaal te belanden — die zoo spoedig mogelijk weder den rug toe te keeren, walgend van de menschenlucht, die in het lage vertrek heerscht, waar de inlandsche toeschouwers opeengepakt zitten te genieten van een voorstelling, waarvan de europeesche bezoekers geen jota begrepen.

Dat evenwel het bijwonen van een inlandsche toneelvoorstelling in Indo-China wel de moeite loont, moet ik te moeten opmaken uit hetgeen de heer Raoul Petit over het in hoofde dezes genoemde onderwerp wist mef te deelen.
 In Cochinchina hebben alle belangrijke steden, zooals Cholon, Saigon, Mytho, Vinh-Long, Bentré, Cantho, het voorrecht vaste toneelgezelschappen te herbergen, waarvan in het droge, voor reizen en trekken gunstige seizoen een aantal spelers den boer opgaan om tot in de kleinste gehuchten van het land de kasstukken van het jaar op te voeren. Zij laden hun rollen, maskers, costumes en zoovoort in een *sampang*: hun Thepsiskar, en gaan dan op weg, slapende, etende en pochend onder elkaar op bewezen en verborgen talenten in de roef van hun vaarttuig. Hier en daar wordt aangelegd en neemt het gezelschap zijn intrek in het gemeentehuis, of in een leege schuur, om daar vijf of zes avonden achtereen het modestuk op te voeren.
 Het inlandsch drama roept de herinnering op aan de meester(?)werken van Ponson du Terrail of van een Xavier de Montepin. De inlandsche dramaturg is al evenzeer bereid om oogenblikken van spanning wat langer dan noodig is aan te houden voor zijn publiek, dat hij ook, als de gelegenheid zich voordoet, à la Dumas blijde verrast met de wederop-

standing van zijn gevallen helden.

De voorstellingen hebben gewoonlijk des avonds plaats. Buiten het gebouw hebben verkoopsters van maïs, van wafels en van kleine hondenvleeschpasteitjes, in groene bladeren gewikkeld, hare waren uitgesteld, terwijl ze ook gedurende de voorstelling, zonder er nu precies op te letten of er al dan niet een pauze is, hare lekkernijen afroepen.
 Een oude sikhkouwende vrouw zorgt bij den ingang voor de controle. De prijzen der plaatsen zijn drie stuivers voor een blijspel en vijf stuivers voor een drama.

De, voor de toeschouwers bestemde ruimte is in tweeën verdeeld; aan de eene zijde zitten de mannen, terwijl de andere voor de dames is gereserveerd.

Een mat in het midden van de zaal stelt het toneel voor, terwijl een met een kleed bedekte tafel, een stuk of wat *pajongs* en kruikjes voor de keizers of mandarijnen het decoratief uitmaken. Dat is niet veel, maar aan de verbeelding moet ook iets worden overgelaten. En dan, heeft Shakespeare niet zijn onsterfelijke meesterstukken tusschen vier witte muren met succes voorgedragen?

In een hoek van het toneel staat een reusachtige *gong*, door middel van welk instrument een persoon van gewicht uit de plaats, een tolk, een waker van den tempel of zoo, critiek op het stuk en de spelers uitoefent. Twee of drie slagen op de *gong* geven aan, dat de acteur den juisten toon heeft te pakken gehad, terwijl een *gong*, die stom blijft, hetzelfde wil zeggen als in beschaafde landen door het uitfluiten en de rotte appels van het schellinkje in een derderangstheater wordt te kennen gegeven.
 Een souffleurshokje behoort tot de overbodige zaken. De

souffleur volgt de diva of den held van het stuk op het toneel en leest hun de passages voor, die zij niet of slecht kennen.

Het orkest bestaat gewoonlijk uit een enkel instrument: een soort klarinet. Veelal is het een blinde die er op blaast, en die zich niet laat afschrikken door de vele valsche noten, welke hij aan zijn instrument ontlokt.

Op de mat, die het toneel voorstelt, zit een man gekhurkt met een fakkel in de hand en een flesch petroleum naast zich. Wanneer een oogenblik van spanning is gekomen, en het publiek dus daarop moet worden voorbereid, zet hij de flesch aan den mond, doet een flinke teug en besproeit daarmee de fakkel. Onmiddellijk slaat een groote vlam op, op de acteurs werpend een groenachtigen schijn: de *gong* wordt epileptisch, het orkest razend en — door de rijen der toeschouwers gaat de gewenschte rilling van angst en vreeze.

Twee met blauwe portières, waarop gele draken zijn afgeschilderd, afgesloten uitgangen geven toegang tot de kleedkamer der artisten. De bedrjven zijn nog al lang en de toneelen evenzeer; er zijn er drie uren, ja zelfs heele avonden het publiek bezighouden. Het middel om, bij gebrek aan coulissen, de overgangen aan te duiden is anders nog al eenvoudig. Een tiental knapen in grijze, met blauwe of roode opslagen opgesmukte kielen komen van de eene zijde binnen met grijs en roode vlaggetjes zwaaiend, maken eenmaal, schreeuwend, de ronde over het toneel en verdwijnen dan weer door den anderen uitgang.

De Annamieten zijn verzet op het toneel, maar op hun manier. Zij zullen er nooit toe komen om quene te maken

Landbouw-Onderwijs in O-Indië.

Wij hebben in ons Hoofdartikel van 20 Augustus j.l. no. 23 met een enkel woord gesproken van hetgeen de heer Pagalotti omtrent landbouwleeraren voor O-Indië in „Het Vaderland“ had geschreven en ons eerder voorstander verklaard van een landbouwleering, die Buitenzorg tot centrum had, dan van een andere, die van Wageningen uit hare wetenschap straalsgewijze over Indië zou uitstralen.

Na hetgeen de heer Pagalotti sedert opnieuw in „Het Vaderland“ heeft geschreven, het laatst in 't avondblad van Zondag 30 en Maandag 31 Augustus no. 204, doet ons besluiten met een enkel woord op deze zaak terug te komen.

Wij zijn in geen deele gekant tegen het plan, waardoor de heer P. aan Indië over een vijf en twintigtal jaren een klein kader van bekwaame Europeesche landbouwkenners wil bezorgen, in Nederland en ook elders in Europa geschoold. Wij zullen er niet over twisten op welke manier men van de kennis dier mannen op de meest praktische wijze gebruik zal kunnen maken, maar het middel tot verbetering van de landbouwkennis van den inlander, dat wij bedoelen, moet sneller werken. De economische toestand van Java gedooft niet, zich te bepalen tot middelen, die eerst over 25 jaren, ten volle zullen werken, de behoefte aan hulp is dringend.

Van daar onze voorkeur voor inlandsche leeraren te Buitenzorg gevormd, maar dan natuurlijk door in alle opzichten bevoegde krachten. De heer P., zal het ons niet ten kwade duiden, dat wij, geleid door de ondervinding van vele jaren, niet zoo onvoorwaardelijk hechten aan de titels van diplomata, maar dit is zeker, dat het landbouwonderwijs-centrum te Buitenzorg bestuurd moet worden door de landbouwwetenschap, gesteund en gelouterd door de landbouwpraktijk.

Wij moeten nog opkomen tegen het herhalen door den heer Pagalotti van de stelling, dat de treurige economische toestand van Java in hoofdzaak te wijten zou zijn aan de karaktergebreken van den Javaan. Dit losweg te zeggen is gemakkelijk, maar tegenover dit zeggen staan geargumenteerde betoogen van mannen van kennis en ondervinding. Wij geven den heer P. gelijk dat hij zich niet uit het veld laat slaan, door te beweren, dat hij nog te jong is om over koloniale economie te mogen mepraten, maar dan ook blijve hij op het standpunt van bewijsvoering en vermijde het poseeren van onbewezen stellingen.

Oost-Indische berichten.

De koelie-ordonnantie ter Sumatra's Oostkust. Slaven- en koelie-ordonnantie ter Sumatra's Oostkust met een ontwerp-arbeidswet van Mr. J. van den Brand. Priok-Tjahoe. Inlandsch vlechtwerk. De treurige resultaten der onderwijzers-examens. Javathee. Geen nader onderzoek in zake Indramajoe.

De koelie-ordonnantie ter Sumatra's Oostkust. Aan een der laatste *Delicouranten* ontleenen wij, omtrent de Delische koelietoestanden, het een en ander van de hand van den heer Deen, waaruit blijkt dat hij ook in de toekomst de kritiek over de koelie-ordonnantie rustig afwacht.

De heer Deen herhaalt wederom hetgeen hij reeds zoo vaak betoogd heeft, dat het een utopie is, de koelie-ordonnantie te willen afschaffen, daar het ideaal van *vrijen arbeid*, in een land, waar met dure geïmporteerde werkkrachten de cultuur gedreven wordt, niet te bereiken is. Hij ontkenet nogmaals ten sterkste, dat de inbreuk, die de ordonnantie op de individueele vrijheid van den arbeider maakt, in de verste verte op slavernij gelijkt en het is juist tegen die bewering, die hier en daar bij onbekenden met de arbeiders-toestanden in de tropen zoo dikwijls inslaat, dat hij een aanhoudend protesteeren niet voorbarig acht.

En geen beter bewijs dat, wat de koelie-ordonnantie bepaalt, met betrekking tot het intooenen van de vrije beweging der koelies buiten de ondernemingen, geen slavernij is, maar eene noodzakelijkheid als gevolg van de lage trap van ontwikkeling, moraliteit en solidariteit, waarop zij staan, is zeker wel hetgeen thans in Britsch-Indië gebeurt. Ook daar zag de wetgever toch zich pas geleden genoodzaakt eene koelie-ordonnantie in te voeren.

Wanneer men nu bedenkt, zegt de schrijver, dat men daar niet eens te doen heeft met geïmporteerde werkkrachten, dat Britsch-Indië in zijne arbeidsverhoudingen het meest overeenkomt met Java en dat men in zoo'n overbevolkt land, gesteld men aan uitoefenen wil doen, het stelsel van *vrijen arbeid* uitvoerbaar zou achten, dan geeft hij aan de bedillers van de Delische koelie-ordonnantie in overweging de betekenis van de invoering van zulk eene ordonnantie in Britsch-Indië wel te willen overwegen.

Want, hetzij men al of niet met Engeland en de engelsche staatkunde dweept, erkend moet het worden, dat alles, wat naar slavernij zweemt, nergens ter wereld met meer weerzin en wantrouwen wordt ontvangen, dan in het Parlementgebouw te Londen en dat bijv. eene koelie-ordonnantie, thans te Madras afgekondigd, zeker door de regering in het moederland zou zijn vernietigd, als deze er niet van overtuigd was, dat, wat voor een westerling tyrannie is, in het verre Oosten noodzaak is, wil men er waken voor de belangen van werkgevers en werknemers.

voor den ingang. Ze gaan naar een voorstelling op een oogenblik, dat hun past, blijven er soms maar een oogenblikje en gaan dan weer heen om later in den avond nog eens terug te komen, volkomen overtuigd dat de intrigue hun niet ontsnappen kan.

Voor europeesche viveurs staat 't gekleed om, eerst wanneer het laatste toneel wordt afgespeeld, de zaal te betreden en er de ster te bewonderen of de figurante te zoeken, die men onderhoudt. In Parijs gaan velen slechts het ballet in de opera bijwonen om zich daar te bedwelmen aan de gratie en bevaligheid der vrouw in het licht danscostuum.

In Indo-China gaat de rijke Annamiet veelal enkel naar het inlandsch toneel om de eerste damesrollen te bewonderen en zich daardoor het hoofd op hol te laten brengen. Is het stuk afgelopen en heeft de aangeboden schoone hem vergund haar naar haar appartement te vergezellen, dan heeft hij er alles voor over, dat zij zich geheel gekleed aan hem overgeve in de rol, waarin zij hem zoozeer heeft bekoord; en voor een oogenblik waant hij dan een werkelijke vorstin in zijn armen te houden en zich zelve den gelijke van koningen.

Over het geheel laten de Annamieten zich gemakkelijk meeslepen door een boeiende toneelvoorstelling, die hen dikwerf even overvaardig maakt als een hongarsch magneet zich tegenover de Zigeuner-muzikanten betoont, die hem een *csardas* of den *Rakocsy-marsch* met gevoel voorstellen. Het is geen ongewoon verschijnsel, dat een toeschouwer in de primitieve inlandsche schouwburgzaal zijn beurs uit zijn gordelriem te voorschijn haalt en den inhoud op het toneel uitstort als dankoffer voor het boeiend spel

De schrijver besluit zijn opstel met de conclusie dat, als hij in de *madrasche* ordonnantie leest, dat de koelies zich niet „fraudulently“ 1) van de estates mogen verwijderen, dat het strafbaar is wegloopen te herbergen en hen „to entice“ 2) van de eene onderneming naar de andere, hij zich in goed gezelschap acht, wat de delische ordonnantie betreft en elke kritiek ook in de toekomst rustig afwacht.

Juist nadat het vorenstaande voor de pers gereed was, maakten wij kennis met een nieuw verschenen geschrift van de hand van den heer Mr. J. van den Brand en getiteld: **Slaven-ordonnantie en Koelie-ordonnantie gevolgd door een ontwerp-arbeidswet**, waarin de schrijver de verschillende bepalingen van de vroegere *slaven-ordonnantie* (Publicatie van den Gouverneur-generaal in Rade van 24 Dec. 1825 - Stbl. no. 44) aan die der tegenwoordige *koelie-ordonnantie* toetst, en waarna hij tot de gevolgtrekking komt, dat de bepalingen, welke den rechts-toestand der contractarbeiders in de residentie Oostkust van Sumatra beheerschen, werkelijk niet milder zijn dan die, welke eertijds golden voor den slavenstand.

Hij eindigt het eerste hoofdstuk zijner brochure met de verklaring: „dat het geen overdrijving is en geen opgeschroefde sentimentaliteit, die hem het lot der koelies deed vergelijken met dat der slaven en die hem dwong tot eene poging voor deze ongelukkigen het hart van zijn landgenooten te doen ontwaken, opdat ook hun gerechtigheid geschiedde.“

In dit hoofdstuk doet hij vooral uitkomen, dat in de slaven-ordonnantie het doel der regering was „de alleszins wenschelijke *algeheele* vernietiging van den slavenstand“, dus niet alleen de *opheffing*, maar de *vernietiging en uitroeiing*, zonder zelfs *gedeeltelijke* slavernij, als pandelingschap en dergelijke, de persoonlijke burgerlijke vrijheid besnoeiende, instellingen, die uit den boezem zijn, toetelaten, en „dat de ontwerper der koelie-ordonnantie zich niet zooals de concipient der slaven-ordonnantie gesteld heeft op een godsdienstig en zedelijk standpunt.“

Uit eene vergelijking der beide ordonnantien concludeert hij o.m.:

1o. dat het gevaar voor bedriegelijke handelingen, aanranding der persoonlijke vrijheid ten doel hebbend, door bedreiging met strenge straffen bij de slaven-ordonnantie zoo goed als weggenomen is, terwijl de koelie-ordonnantie, volgens den schrijver, voor allerlei kwade praktijken de deur wijt openlaat.

2o. Dat eene vergelijking, hoe bij de beide ordonnantien de onvrije beschermd wordt tegen buitensporigheden van de zijde van den meester, ook hier ten voordeele uitvalt van de slaven-ordonnantie, daar art. 14 dezer ordonnantie bepaalt „dat een slaaf ingeval van ziekte of onbekwaamheid, door zijn meester hulpeloos en onverzorgd gelaten, nadat daarvan bij den rechter zal zijn gebleken, door denzelfden zal worden vrij verklaard“, terwijl men in de koelie-ordonnantie te vergeefs eene dergelijke bepaling zoekt.

3o. In de slaven-ordonnantie vindt men ook eene menschelijker regeling, ingeval de werkgever zich bij herhaling schuldig maakt aan overtreding der werkcontracten, dan in de koelie-ordonnantie, waar den werkgever in dergelijk geval niet belet wordt opnieuw koelies te werven, die waarschijnlijk op dezelfde wijze zullen worden behandeld als hun voorgangers.

4o. In het bijzonder trekt schrijver te velde tegen de bepaling der koelie-ordonnantie dat de duur van het contract den tijd van drie jaren niet te boven mag gaan. Deze bepaling - zegt hij - hoe mooi zij lijkt, is niets dan „een list, een akal, eene juridische spitsvondigheid, eene advocaten-behendigheit en in haar gevolgen eenvoudig een schurkenstreek“. Zij alléén is het, vervolgt hij, die de koelie-ordonnantie mogelijk maakt en die, zoo zij wordt weggenomen, de instelling van het pandelingschap doet geboren worden. De termijn van drie jaren kan door verschillende omstandigheden verlengd worden enz. enz.

5o. In een ander artikel der koelie-ordonnantie kan niet anders gezien worden dan bescherming der belangen van den werkgever, terwijl het belang van den werkmans geheel uit het oog wordt verloren.

6o. Verder zoekt men in de koelie-ordonnantie te vergeefs een artikel dat, lieden, veroordeeld wegens mishandeling van werklieden, verbiedt werkcontracten te sluiten. Een dergelijk verbod mag volgens schrijver niet ontbreken daar, waar de koelie-ordonnantie gezegd wordt gemaakt te zijn, ook ter bescherming van de belangen der werknemers.

7o. Nog andere punten van verschil zijn er tusschen de beide ordonnantien, welke in het voordeel van de slaven-ordonnantie uitvallen, bijv.: het in art. 52 aan de meesters toegekende recht hun slaven, die ter zake van wegloopen of andere misslagen, het slavenrecht betreffend, in de gevangenis zijn, ten allen tijde te doen ontslaan, een recht tot barmhartigheid, dat de werkgever tegenover den koelie mist.

Het tweede hoofdstuk handelt over het beginsel, in de slaven-ordonnantie neergelegd, dat de werkgever zal hebben te volgen, om tot de afschaffing van misbruiken en het wegneemen van onmenschaarlijke toestanden te geraken en tot het regelen van het arbeiderscontract in Ned. Indië, een beginsel, dat een geest van menschelevendheid moet ademen en dat aan de bedoelde regeling haar hooge zedelijke waarde verleent.

Schrijver verklaart dan ook aan het einde van dit tweede hoofdstuk, dat hij zich bij de samenstelling

- 1) bedriegelijk.
- 2) lokken.

der acteurs.

Wat de inlandsche toonseliteratuur aangaat, hebben wij reeds aangeduid dat het melodrama zeer gewild is. Maar het publiek wil toch eens kunnen lachen, om te midden van al die ijselfikheden weer wat op zijn verhaal te komen en aldus beter te kunnen genieten van een volgend moordbedrijf. De opvoering van het eigenlijk stuk wordt daartoe afgewisseld met komische voordrachten en het optreden van acrobaten.

De Annamieten zijn verder erg belast op stukken, waarin het leven der groote veldheeren van weleer en de heldendaden van het voorgeslacht worden verheerlijkt.

Veelal levert een oude legende de stof voor het drama. Een der mooiste legenden is die der Flamboyants, men kent ze wel, die fraaie boomen met hun dicht gebladerte en roode bloemen.

Twee stammen, die der Nguyens en der Tráns, leven na elkander voortdurend te hebben bevochten eindelijk in rust en vrede met elkaar, zoodat er zelfs huwelijken over en weer worden gesloten, en de velden, nu behoortijk bebouwd, een rijken oogst beloven. Een prins van den stam der Nguyens heeft zijn zinnen gezet op de dochter van een landbouwer van den stam der Tráns: Thi Sau, een eerste schoonheid. Zijn koning weigert zijne toestemming tot het voorgenoemde huwelijk, maar deze Romeo en Julia weten ook erenged als hunne italiaansche lotgenooten middelen te vinden om elkander heimelijk te ontmoeten, totdat ook voor hen het uur der scheiding is geslagen. De koning der Nguyens heeft genoeg van den vrede en gaat op een goeden morgen met zijn geheelen hofstoet naar de pagode, om de goden van den

van het „Ontwerp, Arbeids-contract“ op het standpunt der persoonlijke burgerlijke vrijheid voor den werkmans heeft geplaatst en uitsluitend bedoeld heeft een ontwerp-regeling te geven voor de residentie Oostkust van Sumatra, hoewel het hem voorkomt dat, zoodat ontwerp ooit tot wet mocht worden verheven, deze *mutatis mutandis* ook in andere gewesten zal kunnen worden toegepast.

Daarna volgt het, uit 28 artikelen bestaande, ontwerp van wet tot regeling van den arbeid op de ondernemingen van land- en mijnbouw, zoodede bij de spoor- en tramweg-ondernemingen in de residentie Oostkust van Sumatra, gevolgd door een *naschrift*, w. i. de schrijver zijn arbeid met bescheidenheid aanbeveelt in de aandacht van allen, die macht hebben van verbetering aantebrenge in een toestand, welke zelfs door zijn felste bestrijders niet wordt goedgekeurd.

Schr. verklaart dan ook overtuigd te zijn dat, als de regering mocht besluiten eene verordening uitvaardigen in den geest van het bovenbedoeld ontwerp, in de residentie Oostkust van Sumatra, spoedig een toestand in het leven zou worden geroepen, waarover een Christelijke staat zich niet zou behoeven teschamen, terwijl Deli onder de Javanen niet langer bekend zou staan als het oord der verschrikking, de laatste toevlucht voor hen, die gezonken zijn tot het laagste peil van zedelijkheid, maar het land zou worden, waarheen de degelijke en oppassende werkmans zijn blikken zou richten als het land, waar hij weet, dat, tegen behoorlijken arbeid, hij ook behoorlijk loon zou ontvangen en zich een beter bestaan zal kunnen verschaffen dan hem in het land zijner geboorte mogelijk was.

Dat deze regeling het gouvernement geld zal kosten, wie zal dit ontkennen; ook de schrijver ontveinst zich dit niet, maar laat hij er onmiddellijk op volgen, dat mag geen bezwaar zijn, zoo het gouvernement slechts geneigd is den last te leggen op wie hem dragen kan. Naast de burgerlijke regeling van het arbeids-contract behoort een reglement van orde en tucht op de ondernemingen te bestaan. Overtredingen, als vechterij, dronkenschap, en bedreiging dienen te worden gestraft, de werkgever moet door het bestuur beschermd worden tegen opstootjes en rustverstoring van de zijde der werknemers. De politiemacht behoort dus te worden uitgebreid en wel zóódanig dat ieder werkgever haar hulp kan inroepen en binnen een behoorlijk tijdsverloop ontvangen.

De samenstelling van een dergelijk reglement van orde en tucht behoort tot de bevoegdheden van het hoofd van gewestelijk bestuur.

Wij hebben ons er slechts toe bepaald enkele grepen uit de brochure te nemen en een vluchtig schetsje te geven van den inhoud van dezen, zeer zeker in het belang dezer aangelegenheid, verdienstelijken arbeid, waaraan natuurlijk wel gebreken zullen kleven, waarop door, meer met het gewest en de toestanden aldaar bekende personen en autoriteiten ter gelegener tijd wel de aandacht zal worden gevestigd en waarvoor wij ook gaarne *onze* kolommen beschikbaar stellen, maar waaruit ook aan iederen onpartijdigen beoordeelaar zal moeten blijken dat, al moge hij, evenals de heer Deen, voorstander zijn van eene koelie-ordonnantie, hetzij men die noeme koelie-ordonnantie of arbeidswet, in de bestaande ordonnantie toch vele en deugdelijke wijzigingen en verbeteringen dienen te worden aangebracht, om te kunnen bogen op den naam van eene goede en volmaakte koelie-ordonnantie.

Priok Tjahoe. Aan de *Locomolief* ontleenen wij het bericht uit Bandjermasin, dat de onderhandelingen met de hoofden van verzet, die te Priok Tjahoe werden verwacht, vermoedelijk tot eene bevredigende uitkomst zullen leiden. Hun toenadering moet hoofdzakelijk het gevolg zijn van den maatregel, om hun gebied voor den invoer van rijst en zout af te sluiten, een maatregel, waarop door den schrijver reeds vroeger is gewezen. Ook de door hen ingeroepen tusschenkomst van den kapitein der Arabieren, door zijn tactvol optreden, zal zeker wel gewicht in de schaal hebben gelegd. Deze man, met zijn inponerend voorkomen, beschaafde manieren en bijzondere ontwikkeling, die het bestuur reeds sedert jaren als raadsman ter zijde heeft gestaan, zal ook in verband met den reuk van heiligheid, waarin zijn vader bij den inlander voortleeft, volgens den schrijver, wel invloed op het besluit van de onverzoonlijke Soerapati-partij hebben uitgeoefend. Ook het bestuurshoofd van Marabahan moet in deze veel ten goede hebben medegewerkt.

Met ingenomenheid zal een ieder, die het wel meent met den inlander en de ontwikkeling zijner nijverheid, hebben vernomen dat, dank zij het initiatief van den controleur te Djombang J. E. Jasper, het plan is opgevat een handboek samenstellen over **inlandsch vlechtwerk**.

Dit handboek zal als een soort leidraad dienen voor oplichterische huisvuiltscholen en in het bijzonder wordt de aandacht gevestigd op de meest bekende materialen voor het vlechten, als bamboe, rotan, pandan, nipah- en lontarbladeren, lidi (harde stelen van klapperbladeren), repen van een gedebog (pisangbunt), plantenvzels, als b.v. de vezels van klappervrucht, plantenvzels, plantenvortels en mendongbiezen.

Wij wenschen den heer Jasper het meest mogelijke succes toe.

Het *Bal. Nbl.* wijdt een hoofdartikel aan de **treurige resultaten der onderwijzers-examens**,

oorlog op te openen.

De goden willen echter geen gehoor geven aan zijn wensch en komen, als hij bijt aanronden, onder oeroverdoovend geraas van de *gong*, bij wijze van donder, te voorschijn om den vorst te gebieden afzien van zijn oorlogszuchtige plannen.

De koning laat zich echter niets gelegen en begeeft zich naar het paleis van den vorst der Tráns, vast besloten om een motief te vinden voor den oorlog.

Op zekeren dag, terwijl de vorsten lekkertjes zitten te smullen en tegenover elkaar opsnijden over hun macht en rijkdom, wordt een verrader van den stam der Nguyens ontdekt en gegrepen, als hij op het punt staat vergif te storten in den beker van den koning der Tráns.

Het koninklijk onderhoud stopt - de verrader wordt weggevoerd en gevonnist. De koning der Nguyens staat op en gaat heen, belovende dat hij van zich zal laten hooren. De oorlog is uitgebroken. Thi Sau is door haar prins ontvoerd en midden in het bosch leven de beide gelieven nu, ver van het strijdgevoel, den tot werkelijkheid geworden droom van Lakmé. Hun schuilplaats wordt evenwel ontdekt en Thi Sau gevangelijk weggevoerd, terwijl haar prins stroomen van tranen stort.

De oorlog houdt aan; van weerszijden vallen de strijders bij duizenden. . . in het laatste gevecht behouden de Tráns de overhand. Maar in de algemeene moordpartij zijn de vertiefde prins en zijn Thi Sau gebleven. In den avond nu, die op de menschenlaching volgt, ontspruiten uit de lijken der gelieven twee boomen; de Flamboyants met hun groote roode bloemen, als symbool van het eeuwig bloedend berouw over onnutte veldslagen, waren geboren. . .

waarin het duidelijk doet uitkomen dat de fout niet enkel bij de kandidaten moet gezocht worden, maar voornamelijk ook in het stelsel, hetzelfde stelsel, waaraan men den thans bestaanden nood aan onderwijzers aan rechtelijke ambtenaren en aan bestuurs ambtenaren te danken heeft.

Het gebrek aan onderwijzers is, volgens dat blad een gevolg van het verzuim der regering ook ten opzichte van de opleiding van onderwijzers, een verzuim, dat men nu pas tracht goed te maken door een lapmiddelje. Anders toch kan men de openstelling te Batavia, voor geheel Ned.-Indië, van één cursus tot opleiding van onderwijzers, niet noemen.

Men heeft er vroeger nooit aan gedacht dat ook Indië bij den toenemenden ontwikkelingsgang, medebrengend steeds grooter aanbod van werkkrachten tegen verminderde vraag, behoefte kan hebben aan opleidingscholen voor het onderwijs, zoodals zich telkens de behoefte doet gevoelen aan opleidingscholen in deze en gene richting. Het openbaar lager onderwijs blijft zich te lang bewegen in de oude baan, met het klein ambtenaarsexamen als sluitsteen, terwijl deze richting als verouderd kan beschouwd worden, en door daaraan niet vast te knooien de gelegenheid tot verdere opleiding, beging men de fout der miskenning van het feit dat Indië staat in het teeken der evolutie, hoe traag dan ook de ontwikkelingsgang moge zijn.

Voor al de kortzichtigen, welke vooral de zorg voor het onderwijs heeft gekenmerkt, schrijft het blad de slechte resultaten toe der jongste onderwijzers-examens.

Wat kan één normaal cursus, uiterst zuinigjes aangelegd, voor geheel Indië uitwerken? En hoe kunnen men verlangen dat onderwijzers die, hier- en derwaarts verspreid, bij toerbeurt, soms na jarenlang stilstaan van studie, eens een der drie normaalscholen kunnen bezoeken, zich in hoogstens twee jaren zullen bekwaamen voor een uitgebreid examen, waarvan elk onderwondergrondige studie vereischt?

Het blad eindigt zijne beschouwingen, die der overweging bijzonder waard zijn, met er op te wijzen dat de oorzaak moet worden opgespoord en daarnaar gehandeld dient te worden, dat met de oude gewoonten moet worden gebroken en met eene algeheele herziening moet worden begonnen.

Javathee. *Planting Opinion*, een landbouwkundig tijdschrift, vestigt de aandacht op de voortdurende belangrijke toename der verscheping van Javathee naar Holland. Dit wijst, zegt het blad, op een toenemend theegebruik; en gaat dit voort, treden ook zoodals men verwacht, België en de deitsche grensstaten op als verbruikers van Javathee, dan zal ongetwijfeld niemand eenige uitbreiding der cultuur betreuren, zegt de *Sem. Crt.*

Geen nader onderzoek inzake Indramajoe. Aan het *N. v. d. Dag* voor N.-I. ontleenen wij het bericht uit Cheribon, dat de heer van Lawick, hoofdinspecteur der cultures, zich niet in het Cheribonsche bevindt voor een nader onderzoek, zoodals door dat blad was medegedeeld, maar aldaar is gearriveerd om den Prins van Siam, die van Solo moest komen en over Cheribon de reis naar de Preanger verder moest maken, tegemoet te reizen.

En paar dagen later kwam genoemde hoofdinspecteur met het vorstelijk gezelschap, dat hij tot Tegai is tegemoet gereisd, weder te Cheribon aan, om den volgende dag per eersten trein over Soemedang naar de Preanger te gaan.

West-Indische Berichten.

Onze West schreef den 4n Augustus II. dat de heer P. Landberg, den 2n te voren de terugreis naar Europe had aanvaard, zonder te zijn geslaagd in zijne zending, wat wij ook reeds in ons vorig overzicht voorspelden. Het was anders wel iets om van te waterstanden voor iemand als den heer Lely, die het wel meent met de onder zijn beheer gestelde kolonie. Het syndicaat, dat den heer L. uitzond, beschikte toch reeds over 12 miljoen gulden, waarvan er 8 miljoen bestemd zouden zijn geweest voor den spoorwegaanleg en 4 miljoen voor de exploitatie van het Lawa-gebied, waarvan de exploitatie zou worden mogelijk gemaakt door de oprichting van een mijnbouw-bank, mede met zeer groot kapitaal, welke de gelegenheid zou bieden om bestaande maatschappijen, die laboreeren aan gebrek aan werkkapitaal, op beteren voet te organiseren. Dat was werkelijk iets, dat wel waard was in overweging te worden genomen. Maar, zoodals gezegd, in de gegeven omstandigheden stond er voor den gouverneur der kolonie weinig anders op dan bij zijn, door Koloniale Staten en Parlement overgenomen denkbeeld van staatsexploitatie te blijven, na de belichaming van dat denkbeeld in den wettelijken vorm. De gouverneur verklaarde zich echter bereid om op andere gebied faciliteiten aan, de door den heer L. vertegenwoordigde combinatie te verleenen.

Wij meenen in het belang der kolonie deze uitkomst te moeten toejuichen, vooral als *Onze West* juist heeft gezien, waar het blad zegt den indruk te hebben gekregen, dat de heer L., nu het voornaamste wat men beoogde niet verkregen is, niet veel verwachten meer zou hebben van den goeden wil zijner lastgevers om de, ter beschikking staande kapitalen dienstbaar te maken aan de ontwikkeling der kolonie.

Men zou geneigd zijn aan te nemen dat het syndicaat te doen was om, door alles in eene hand te vereenigen, de exploitatie van het Lawa-gebied te

De Annamiet weet ook de satyre zeer wel te hanteeren. Daarvan moge het stuk getuigen, waarvan we nu den verkorten inhoud zullen geven:

Het toneel stelt een herberg voor - politieagenten doen zich in een hoekje te goed aan *sjoem-sjoem* (een uitrijst verkregen alcoholische drank) en absinth - een Chinees komt binnen, met ontroeden staart en al het benoedigde voor een spelletje *bakwan* - hij laat, als toevallig, een handvol dollars aan de voeten der dienaars van de heiligen Hermandad glijden - politieagenten af, het veld is vrij - de spelers stroomden de herberg binnen; Annamieten, Chineseen, Hindoes en zelfs een European, gemakkelij te herkennen aan zijn witte kleding - het spel begint - de Chinees maakt goede zaken - een ongelukkige vrouw heeft al één harer *cai-no's*, sarongs, er aan gewaagd en verloren en zet nu haar gouden halseten in - een Hindoe waagt er zijn onafschiedelijke parapluie aan en verliest die - Hindoe woedend, wil zijn parapluie niet afgeven - gevecht tusschen Hindoes en Chineseen, waarbij parapluie in flarden gaat - politieagenten komen binnen, arresteeren beide rechtenden en brengen hen voor den magistraat - deze verstaat geen woord hindoese of chinees - tolken op; de tolk van den Chineseen, door dezen gemeerd, geeft de helft er van aan magistraat - Hindoe krijgt twintig rietslagen - appél - mandarin, die evenals de meeste voorname Annamieten niet kan lezen, kijkt het onderst boven gekeerd dossier in - een rolletje piasters, door den Chineseen geleverd, wordt naast den lezende geplaatst - het eerste vonnis bekrachtigd niet alleen, maar Hindoes bovendien nog tot vijftig rietslagen veroordeeld.

monopoliseeren - met den aankleve van dien.
De heer L. zou nu voornemens zijn om aan de combinatie in overweging te geven een concessie aan te vragen tot aanleg van een spoorweg meer zuidelijk in de kolonie.
In elk geval zal dit optreden van het syndicaat dienstig kunnen zijn om de oogen te openen van de vele weifelaars in den lande, die niet dan aarzeland over de brug kwamen om Suriname aan zijn spoorweg te helpen; om aan te toonen, dat men in het buitenland onze kolonie in Zuid-Amerika naar waarde begint te schatten, dat daar de miljoenen of het zoo niets is, beschikbaar worden gesteld voor de ontwikkeling van ons bezit, terwijl wij hier van sprongen in het duister gewagen, als door een kolonie, waar wat in bij het moederland aangeklopt wordt, waar intusschen de brave poorters zich bij klaar helderen dag met noord-amerikaansche spoortjes laten bedotten en naar den kelder helpen.
Wat den Lawa-spoorweg aangaat, zijn de werkzaamheden reeds in het begin der vorige maand aangevangen met den aanleg van een steiger bij Beekhuizen.

De „Curaçoesche Maatschappij tot bevordering van landbouw enz.” heeft onlangs het programma en het voorloopig reglement vastgesteld, van de tentoonstelling, welke zij voornemens is in de maand Februari van het volgend jaar op het eiland Curaçao te houden, waartoe op de onlangs, door den Koloniaal Raad aangenomen ontwerp-begroting een subsidie van f 1000 is uitgetrokken.

De tentoonstelling zal niet alleen alle voortbrengselen der kolonie in den meest uitgebreiden zin des woords, omvatten, maar ook alle voorwerpen of zaken, die geacht kunnen worden met landbouw, veeteelt, handel of nijverheid der kolonie in verband te staan.
Op de tentoonstelling zal ook gelegenheid worden gegeven tot het exposeeren van alle zoodanige zaken, die, ofschoon geene voortbrengselen der koloniale industrie, niettemin zouden kunnen medewerken tot bereiking van het voorgestelde doel.

Door de maatschappij zullen, bij wijze van aanmoediging tot deelneming aan den wedstrijd, aan de inzenders, wier producten en inzendingen boven die van anderen mochten uitmunten, en op zich zelf beschouwd eenige onderscheiding mochten verdienen, voor zoover de middelen het toelaten, prijzen worden uitgereikt, in den vorm van gouden, verguld zilveren, zilveren en bronzen medailles en van diploma's, of de goudswaarde der medailles, indien de rechthebbenden dit verkiezen, van welke voorkeur dan binnen een maand na de bekroning aan de regelingscommissie kennis moet worden gegeven.

Voor elk van de vier afdelingen der tentoonstelling zal een jury benoemd worden, ten einde de verschillende inzendingen te beoordeelen en de, door de maatschappij uitgetoefde prijzen en onderscheidingen toe te kennen.

Bij de verkiezing van een landraad op Bonaire werd met 30 van de 38 uitgebrachte stemmen de heer José Rosa Herrera gekozen. De tegencandidaat, de heer H. J. C. Bodenburg Hellmund, verkreeg 8 stemmen. Op Aruba werd de aftredende landraad, de heer C. H. Eman herkozen.

Naar aanleiding van het bericht, dat de gewezen leider van den opstand in Venezuela, generaal Matos waarschijnlijk den last zou ontvangen om van het eiland Curaçao te vertrekken, teekende de *Vrijmoedige* van den 6en Augustus l.l. aan, dat generaal Matos niet uitgezet was en hoog en droog nog op het eiland zat, hetgeen hij allicht te danken zou hebben aan de proclamatie, die hij kort na aankomst te Willemstad openbaar maakte en waarin hij o.a. verklaarde, den strijd tegen de venezuelaansche regeering te staken, en zijne aanhangers uitnoodigde hetzelfde te doen.
Nu wij het toch over Venezuela in verband met Curaçao hebben, ontleenen wij aan een ander nummer van genoemd blad, dat in de venezuelaansche pers, met name door *El Pregonero* van Caracas, naar het voorbeeld van *El Progreso* het denkbeeld werd opgeworpen, om de, op Curaçao plaats hebbende overschepping der koopwaren en handelsvoortbrengselen van Maracaibo en de Cordillera te Puerto Cabello te doen geschieden.

„Wij mogen”, schreef *El Pregonero*, „niet, terwijl Europa ons uitplundert, voortgaan, aan zijne koloniën, ten koste van onze arbeiders en kooplieden leven te geven”.
De *Vrijmoedige* merkt, ten opzichte van dit denkbeeld, op dat de voordeelen van Curaçao als overscheppingsplaats zoo talrijk zijn, dat er wel vooreerst geen vrees behoeft te worden gekoesterd, dat Willemstad als zoodanig door Puerto Cabello zal worden vervangen.

De bijgebrachte verzameling van fotografieën, bestemd voor een, aan Koningin Wilhelmina aan te bieden album, is onlangs in de vergaderzaal van den koloniale raad te Willemstad ter bezichtiging gesteld. De collectie, waaronder zich, naar bericht wordt, eenige door den gouverneur genomen kiekjes bevinden, bestaat uit omstreeks 250 nummers, w. o. er 150 afbeeldingen van Curaçao weergeven. Zoowel de fotografen, Soublette en Zoon, als de amateurs, die enkele opnamen bewerkstelligden, moeten alle eer van hun werk hebben.
De *Amigo di Curaçao* merkt omtrent deze collectie het volgende op:
„Het was een gelukkig denkbeeld om Hare Majesteit vooral een kijk te geven op ons leven. Verscheidene woorden van huizen met hun bewoners, kiekjes uit de stad en het veld, overzicht der verschillende mijnen en hun werkzaamheden, prachtig natuurschoon van de Bovenwindsche eilanden enz. Alle eer aan de fotografen en professor zoowel als aan de amateurs. Het ideale tintje, dat van zelve over photo's heenglijdt, behoeft de werkelijkheid niet te verbloemen, omdat ongetwijfeld een verklarend bijschrift de noodige uitlegging zal geven.”

Een belangrijk vraagstuk voor Indië en Nederland.
Is de titel van een artikel in het Julinumnummer van de „Vragen van den Dag” door een oud inspecteur van het Inlandsch Onderwijs W. Meijer Ranneft.
De schrijver verzeekt daarin, dat vele inlanders tegenwoordig naar onderwijs in de Nederlandsche taal verlangen en dat dorst naar kennis bij velen merkbaar is. Hij vraagt zich af: of het goed zou zijn aan de inlandsche bevolking meer gelegenheid te geven om onze taal te beoefenen en zijn antwoord op die vraag luidt bevestigend.
Als middel tegen den ongunstigen economischen toestand van Indië beveelt hij o. a. aan . . . . . eenvoudig maar degelijk en vooral praktisch onderwijs.
Nu, tegen zulk onderwijs zal wel niemand bezwaar hebben, maar zou het wel verstandig en praktisch zijn, ook onze taal te onderwijzen aan eenvoudige desalieden, die bijna nooit in de gelegenheid komen naar te spreken en geen behoefte hebben aan hoogere

ontwikkeling dan de inlandsche school geven kan?
In het Koloniaal Weekblad 1) van 24 Juni j.l. vroeg ik: wat toch wel het nut zou kunnen zijn van kennis onzer taal voor inlanders van geringe ontwikkeling en ik veroorloof mij opnieuw aan den Heer M. R. en de andere voorstanders van verbreiding van de Nederlandsche taal, ook onder de lagere klassen der inlandsche bevolking, de vraag te stellen: wat zullen eenvoudige weinig ontwikkelde inlanders aan die kennis hebben?

Een Nederlandsch sprekende bevolking in den Indischen Archipel zal, volgens M. R., niets dan voordeel brengen; zij zal zich inwerken in Nederlandsche toestanden, in het denken en streven van de Nederlanders; voor Nederland's handel en nijverheid zal het van groot belang zijn als na verloop van tijd eenige miljoenen menschen in Indië onze taal spreken.

De oud-kolonel Bosboom, het artikel van den Heer M. R. besprekende in het Maandblad *Neerlandia* van Augustus („Nog eens het Nederlandsch in onze Oost”), wees er daar reeds op, dat het inwerken in Nederlandsche toestanden voor den inlander toch moeielijk nuttig kan genoemd worden en dat het belang van Nederland's handel en nijverheid in een zeer verwijderd verband staat met het belang van den inlander.
Ik voeg daar nog bij, dat de uitdrukking „zich inwerken in de Nederlandsche toestanden,” een zeer vage, duistere uitdrukking is, die ik gaarne eens nader omschreven en toegelicht zou willen zien.

Hoe stelt de schrijver zich dat inwerken voor en in welken vorm zal het nut daarvan voor den inlander zich openbaren?

Van degelijk ontwikkelend onderwijs, ook voor de lagere klassen der inlandsche bevolking, ben ik een warm voorstander, hetgeen o. a. kan blijken uit een artikel in de *Juliafevering* van „De Indische Gids” van 1900 2) en juist daarom zou ik het betreuren als men onderwijs in onze taal ging invoeren op de lagere inlandsche school, want daardoor zou de aandacht worden afgeleid van hetgeen in de eerste plaats het doel moet zijn van het onderwijs op die school n.l. het aanbrengen van nuttige kennis en ontwikkeling van de verstandelijke vermogens der leerlingen.

Er zou aan het onderwijs in het Nederlandsch zoodanig veel tijd worden besteed, ten koste en ten nadeele van dat in de gewone vakken van lager onderwijs, dat de leerlingen bij het verlaten der school op een lager peil van nuttige kennis en algemeene ontwikkeling zouden staan dan thans.

De heer M. R. noemt de afvoering van de Nederlandsche taal van het leerplan der kweekescholen in 1886 een fout, maar vindt dat tot verschooning van die fout moet worden aangevoerd, dat men toen nog niet de ervaring had van heden.

Daar de eerste kweekescholen, met onderwijs in de Nederlandsche taal, in 1872 zijn opgericht, had men dan toch een ervaring van bijna 14 jaren en die had, blijkens een missive van den toenmaligen Directeur van Onderwijs geleerd: „dat de inlander in den regel zich niet dan ten koste van veel inspanning eene oppervlakkige kennis van de voor hem zoo moeielijke Nederlandsche taal kan eigen maken en dat moeite en kosten aan de vorming der meeste kweekelingen in dit opzicht besteed, voor een groot deel konden geacht worden vruchteloos te zijn en beter aan andere meer voor hun aanstaande werkkring noodige vakken gewijd konden worden”.

Als men in aanmerking neemt, dat dit oordeel van den Directeur als een résumé is te beschouwen van de ondervinding van inspecteurs en onderwijzers aan kweekescholen gedurende 12 à 14 jaren opgedaan, dan kan men de afvoering van het Nederlandsch van het leerplan der kweekescholen, noch ondoordacht noch voorbarig noemen.

Wat de *wenschelijkheid* aangaat van de kennis onzer taal ook voor Inlandsche onderwijzers, daaromtrent schreef ik in het Julinumnummer van „De Indische Gids” van 1901. 3) „Ook voor Inlandsche onderwijzers, althans voor hen, die later aan het hoofd zullen komen van eene inlandsche school der l. klasse, zou kennis van de Nederlandsche taal, hoewel niet bepaald noodig, toch niet ongewenscht zijn.”

„Wanneer echter die taal op kweekescholen van meet af aan geleerd moet worden, dan zal belangrijke verlening van den studietijd niet te vermijden zijn, tenzij men de voorkeur geeft aan het verbinden aan de kweekescholen van een voorbereidende cursus, waar onderwijs in het Nederlandsch hoofdzaak is.”
„De normale studietijd op de kweekescholen (4 à 5 jaren) is meer dan noodig om van de kweekelingen eenigszins bruikbare onderwijzers te maken; daarvan kan niets gemist worden”.

In dat opzicht zijn de heer M. R. en de ondergeteekende het dus geheel eens, want ook hij vindt het: vanzelfsprekend, dat inlanders die nog geen Nederlandsch kenden, niet in vier jaren, met de vakopleiding, tevens Nederlandsch konden leeren.

De heer M. R. beweert verder dat, terwijl men vroeger onmogelijk voor al die inrichtingen (waaronder de kweekescholen) eenige kennis van het Nederlandsch als eisch kon stellen, dat nu wel zou kunnen doen.

Dat betwijfel ik zeer, althans voor zoover de kweekescholen betreft, omdat de onderwijzerstand te weinig in aanzien is in de inlandsche maatschappij en de kweekelingen niet, zoals de leerlingen voor de hoofdscholen, uit de inlandsche aristocratie, maar uit den kleinen burger- en den minderen stand worden gerecrueteerd.

Als een bewijs hoezeer de kennis van de Nederlandsche taal onder de inlanders is toegenomen en hoever zij het wel kunnen brengen, zegt de heer M. R. o. a. het volgende:

„Bij het inlandsch onderwijs zijn tegenwoordig verscheidene inlanders geplaatst, die een speciaal examen hebben afgelegd of aan een kweekeschool voor inlandsche onderwijzers zijn opgeleid. 4)

Onder eerstbedoelden is er één, die de hoofdacte bezit, terwijl de anderen examen als hulponderwijzer of als inlandsch hulponderwijzer van den 2en rang deden. Zij vormen een rubriek inlanders die een bepaald examen in de Nederlandsche taal hebben afgelegd. Dit bewijst wel iets”.

Als men in aanmerking neemt, dat de laatstbedoelde onderwijzers, oud-kweekelingen zijn, die na afgelegd eindexamen op voordracht van hunne hoofdonderwijzers speciaal zijn opgeleid voor de hulpacte, (voor het grootste gedeelte in *Nederland*), dan bewijst dat alleen, dat inlanders van zeer goeden aanleg na ernstige voorbereidende studie Hollandsch kunnen leeren en het tot hulponderwijzer kunnen brengen (in het geheel een tiental), één zelfs voor de hoofdacte is geslaagd.
Dat er van een inlander van goeden aanleg wel wat te maken is, niemand zal dat ontkennen, maar dat is

- 1) Hollandsch voor Inlanders
- 2) Een pleidooi voor het inlandsch onderwijs.
- 3) Hollandsch voor aanstaande inlandsche ambtenaren en onderwijzers.
- 4) Het verband tusschen hetgeen hier door mij is gecursiveerd en de strekking van M. R.'s artikel is mij niet duidelijk.

geen argument voor het invoeren van onderwijs in de Nederlandsche taal op alle inlandsche scholen, zooals de Heer M. R. wensch.

Aangenomen dat door wederinvoering van onderwijs in onze taal op de kweekescholen, gepaard met verlening van den studietijd, de kweekelingen na het verlaten der kweekeschool voldoende kennis van de Nederlandsche taal zullen bezitten, om daarin onderwijs te geven aan de kinderen op de inlandsche scholen, zooals de Heer M. R. zich voorstelt, dan zal toch het effect van dat onderwijs op de inlandsche schooljeugd slechts gering kunnen zijn, terwijl het eigenlijke lager onderwijs, waarvoor de school dan toch bestemd is, er groot nadeel door zal lijden.

Het onderwijs in het Nederlandsch zal natuurlijk weer domineeren, even als dat indertijd op de kweekescholen het geval was. Er zal op openbare lessen en bij bezoeken van autoriteiten gepronkt worden met de, natuurlijk zeer oppervlakkige, kennis van het Hollandsch van de leerlingen en er zal nog meer van buiten worden geleerd, dan nu reeds geschiedt, terwijl het rekenen en in het algemeen die oefeningen, waardoor de kinderen logisch leeren denken en redeneeren, en daaraan heeft juist het inlandsche kind zulke een groote behoefte, op den achtergrond zullen geraken.

Maar er is meer. Hierboven nam ik aan, dat de inlandsche onderwijzers, afkomstig van de volgens de denkbeelden van den Heer M. R. gereorganiseerde kweekescholen, voldoende kennis zullen bezitten van de Nederlandsche taal om die aan inlandsche kinderen te onderwijzen, maar nu rijst de vraag: zullen zij die geschiktheid behouden; zullen zij na jaren lang bijna buiten aanraking te zijn gebleven met Europeanen en de gelegenheid te hebben gemist, om door Hollandsche conversatie hunne kennis van onze taal nu en dan weer op te frischen, geschikt blijven?

Afgaande op hetgeen er van de kennis van onze, op de kweekescholen en hoofdscholen geleerde taal bij vele oud-leerlingen na verloop van jaren nog rest, is dat verre van zeker.

Lectuur en studie kunnen veel goed maken, maar bij vele inlanders is de lust tot studie niet bijster groot, vooral wanneer deze niet meer wordt geprikkeld door uitzicht op verhooging van rang en bezoldiging. Oudere onderwijzers die hun baton de maréchal hebben, gaan soms schromelijk achteruit in kennis en bruikbaarheid. Dat is bij ons Europeanen ook nog al eens het geval, maar het komt mij voor dat dit verschijnsel bij inlanders nog wat meer geprononceerd is.

Hierboven zeide ik reeds, dat het effect van onderwijs in onze taal op de leerlingen van de inlandsche scholen slechts gering zal kunnen zijn, en wel om de volgende reden.

Een zeer groot gedeelte van die leerlingen bezoekt de inlandsche school slechts gedurende korten tijd.

Blijkens het laatste vijfjaarlijksch verslag van het inlandsch onderwijs, werd door ruim 16 pCt. der leerlingen de school gedurende minder dan één jaar bezocht, terwijl uit de tabellen, aantoonende de klassenverdeling en de afschrijving uit de verschillende klassen blijkt, dat de laagste klasse ruim 1/2 maal zooveel leerlingen telde als de gemiddelde en hoogste klasse te zamen en dat uit de laagste klasse bijna tweemaal zooveel leerlingen werden afgeschreven als uit de beide andere klassen te zamen.

De meeste leerlingen brengen het dus niet verder dan de laagste klasse en nu vraag ik: wat zal het effect zijn van tweedehands-onderwijs in de Nederlandsche taal aan inlandsche kinderen gedurende zoo korten tijd.

De Heer M. R. zal misschien opmerken, dat er dan toch ook leerlingen zijn, die het tot de hoogste klasse brengen en men met deze dus meer succes kan hebben.

Toegegeven, maar dan gaat het toch niet aan, onderwijs in onze taal aan alle leerlingen te geven, ook aan hen, die voor korten tijd op school komen om lezen en schrijven te leeren en absoluut niets aan de kennis van het Nederlandsch zullen hebben, zoodat omdat zij bijna nooit in de gelegenheid komen het te spreken, als omdat zij veel te weinig ontwikkeld zijn om Hollandsche boeken of geschriften waaruit wat te leeren valt, met vrucht te lezen.

Het artikel van den Heer M. R. werd reeds besproken in het ochtendblad van het „Algemeen Handelsblad” van 16 Augustus j.l. 1) waarvan de schrijver het blijkbaar in vele opzichten eens is met den inhoud van mijn artikel in het Kol. Weekblad van 25 Juni l.

Hij vindt het wenschelijk, dat *ontwikkelde* 2) inlanders onze taal kennen, maar acht het onstaatkundig, haar aan den inlander op te dringen. Hij wil den inlander de gelegenheid openen om Hollandsch te leeren, maar is afkeerig van elken dwang. „Geen dwang, in welken onschuldigen of verleidelijken vorm ook, maar alleen onwillende medewerking”, zegt de schrijver aan het slot van zijn artikel.

Hij acht het beter, dat het onderwijs op de inlandsche scholen worde gegeven op den tegenwoordigen voet, maar dat den onderwijzers, die daartoe in staat zijn, de verplichting worde opgelegd een paar uur in de week onze taal te doceeren aan de leerlingen, die zulks wenschen.

Uit het laatste meen ik te moeten afleiden, dat de schrijver geen vakman is, want het resultaat van een paar uur onderwijs in het Nederlandsch per week en dan nog wel door een inlandsch onderwijzer aan inlandsche kinderen, kan niet anders dan zeer gering zijn.

Maar met den grondtoon van zijn artikel n.l.: dat onderwijs in de Nederlandsche taal alleen aan ontwikkelde inlanders moet worden gegeven en dat van opdringen of dwang geen sprake mag zijn, stem ik geheel overeen.

Ten slotte nog een opmerking.

Het verlangen van vele inlanders naar onderwijs in de Nederlandsche taal en hunne dorst naar kennis, waarover de heer M. R. in zijn artikel spreekt, zijn geen spontane verschijnselen. Dat verlangen is en wordt vooral gewekt door de wetenschap, dat studie en kennis van onze taal van hoogerhand gaarne worden gezien.

Van eene behoefte aan die kennis en van kennis in het algemeen kan dan ook alleen gesproken worden bij zulke inlanders, voor wie zij nuttig is, omdat zij daarmee toegerust een betere carrière kunnen maken.

Dat inlanders uit pure, belangeloze liefde voor de wetenschap zich daaraan wijden, zal wel even zeldzaam zijn als bij ons Europeanen.

J. HABEMA.

- 1) Onze taal in Indië.
- 2) De cursiveering is van mij.

INGEZONDEN.

Over de veredeling van het Pluimvee in Indië.
Geachte Redactie,
Begin April 1901 werd door de heeren *De Vries* en *Fabricius* te Bandoeng 1), onder redactie van de heeren *G. L. la Bastide* en *J. Fabricius* aldaar, een veertien-

1) Sedert Nov. 1901 door de firma G. Kolf & Co.

daagsch blad uitgegeven, „*De Indische Pluimgraaf*” geheeten en dat het officieel orgaan zou zijn van de „*Eerste Nederlandsch-Indische Pluimvee-Vereniging*”, echter ook artikelen over *honden* en *paarden* zou opnemen.

Ik heb hier voor mij liggen de jaargangen 1901 en 1902 en de reeds verschenen nummers van 1903 en vind den inhoud zoo rijk aan nuttige en praktische wenken, dat ik het blad wel in handen van alle Europeanen in Indië zou wenschen. De abonnementsprijs bedraagt f 3.— per jaargang bij vooruitbetaling, dus nog geen 12 cent per nummer (franco) wat voor Indië zeker niet veel genoemd kan worden.

In No. 2 van den eersten jaargang schrijft de heer *La Bastide* — die ook redacteur der *Preangerbode* is, — onder meer:

„Er is misschien geen land op de wereld, waar zooveel eieren en zooveel kippenboutjes worden gebruikt en ook geen land, waar de afnemers hiervan zoo slecht worden bediend 1). Hoe groot is in smaak niet het onderscheid tusschen een europeesch ei en een europeesch kippenboutje en de eieren en kippenboutjes, die ons hier worden voorgezet!”

De tijd is voorbij, dat voor iederen european Indië een waar lullekkerland was, waar de gebraden kuikens en varkens hem in den mond vlogen, zoodra hij den rijstebrijberg van een zeereis had doorgemaakt. Er loopen thans velen rond, die met heel veel moeite een klein bestaantje vinden, wien het toch niet aan lver en werklust mankeert, maar die, waar zij zich om een betrekking aanmelden, steeds aan gesloten deuren aankloppen. De markt begint ook hier al aardig overvoerd te geraken en lang zal het niet meer duren, of ook hier overtreft het aanbod de vraag naar werk. — Welnu, het houden van goed leggende kippen, het fokken van goede slachtkippen opent een bron van bestaan voor velen. — Wanneer inlanders, zooals mij is verteld door menschen die door een twintig-, dertigjarig verkeer met hen geacht kunnen worden het volk te kennen, niet willen leeren op welke wijze het mogelijk is van hun kippen goede winst te maken, laten dan de Indo's, waarvan velen zoo'n moeilijken strijd om het bestaan voeren, dit zaakje aanpakken, en laat het gouvernement hen en de inlanders, die willen breken met de traditiën en willen leeren hoe en waardoor men goede kippen tot leggen dwingt, steunen.

En dat kan de regeering gemakkelijk (zonder dat daarvoor schatten behoeven te worden uitgegeven) door het aanleggen van hoenderparken onder deskundig beheer, hoenderparken, bevolkt door kippen, uit Europa betrokken.

De eieren, door die kippen geproduceerd, moeten langs machinalen weg worden uitgedroogd en de kuikens met zorg gekweekt en gevoed, zoodat zij in betrekkelijk korten tijd geheel volwassen zijn en gereed, als eieren-producten voordeelen af te werpen.

Terwijl men zich in het gouvernementspark toelegt op het kweeken van een typisch inlandsch kippenras, dat aan de gestelde eischen voldoet en dus en als eieren-product en als slachtkip de tegenwoordige kippen in alle opzichten overtreft, stelt men de overtoellige jonge hanen voor een minimumprijs vast ter beschikking van Indo's of inlanders, die zich daarvoor aanmelden en met het vaste voornemen zijn beziel, van genoemde beesten profijt te trekken in de toekomst tot veredeling van hun eigen hoenders.

De deskundige, belast met de leiding van de fokkerij, moet zich op de hoogte houden van de resultaten, verkregen door de vogels, door het park aan de bevolking en Indo's geleverd.

Door het brengen van goed bloed onder het inlandsche kippenras en door een betere behandeling der waardevolle vogels zal reeds spoedig ook aan de bevolking blijken, dat de kippen, die zij er op nahouden, veel meer opbrengen dan zij hadden kunnen vermoeden en menigen zal gaarne van de gelegenheid tot het verkrijgen van uitstekende legkippen gebruik maken.

Intusschen gaat men in het park door oordeelkundige kruising voort met het creëren van een typisch indisch hoen en is eenmaal dit bereikt, is dus een indisch kippenras ontstaan, dat, geschikt voor het klimaat, aan alle andere eischen voldoet, die men een kip van goede reputatie kan stellen, dan ga men voort met het fokken van dat ras en stellen die kippen alweer ter beschikking van allen, die zich daarvoor aanmelden; inlanders en indo's betalen natuurlijk een minimum-prijs, want de fokkerij der indische raskippen geschiedt voornamelijk in hun belang.

En wat zal het zaakje kosten?

Op den duur levert het winst op en als men zich toelegt op het fokken van goede slachtkippen, zelfs veel winst. De oprichtingskosten bedragen, den inkoop er bij gerekend van goede kippen, uit Europa betrokken, niet meer dan 15,000 gulden. Dan is men zóó ingericht, dat men met gerustheid de toekomst kan ingaan en verzekerd kan zijn, binnen weinige jaren van het oprichtingskapitaal een rente te maken, die met de beste kan wedijveren.”

Maar al bestond die „rente” nu maar alleen in een verhoogde welvaart onder de Inlanders en arme Indo's, dan reeds zou men zich er van harte over moeten verheugen.

De *massa der bevolking* zal wel niet gauw tot een betere verzorging van haar pluimvee te brengen zijn; *zichzelf* kan zij uit armoede, vaak niet naar behooren voeden, kleeden en huisvesten, hoe zou men dan van haar kunnen verlangen, haar *vee* behoort te verzorgen? Wanneer de maag rommelt van den honger, niet een enkelen keer, na een ferme, prettige wandeling bijvoorbeeld, doch dagen, weken achtereen, na zwaren arbeid, wanneer men nauwelijks genoeg verdient om den honger van vrouw en kinderen te stillen met voedsel van de allersoberste soort, wanneer de toekomst somber is en het hoofstool muizenissen en het hart vol wee, dan denkt men niet aan *veredeling van het pluimvee*. Eerder zal dan de laatste legkip worden verkwaanseld voor 'n prikje, om aan wat rijst van de slechtste kwaliteit of wat ketela-pogoeng of wat djagoeng te kunnen komen.

De *massa van Java's* bevolking gaat bijna doorlopend gebukt onder zware zorgen van allerlei aard en haar leven wordt slechts een heel enkele maal verhelderd door 'n verdwaalden zonnestraal. Wanneer zij dan gretig naar zoo'n scheutje licht grijpt als de hongerige naar voedsel of de dorstige naar water, wanneer zij haar misere voor slechts enkele dagen tracht te vergeten in een feest, dan heet het dikwijls, dat zij „roekeloos” is en „verkwistend”. En onder hen, die haar deze verwijten voor de voeten werpen, zijn er, die zwelgen in weelde en wier leven één doorlopend feest is, zijn velen, die materieel ellende nooit hebben gekend of wel slechts bij zeldzame uitzondering.

Feestvieren? Ach men ga eens zien, wat er opgedischt wordt op zoo'n „feest” van den desman: wat men in Indië z'n bedienden dagelijks te eten geeft, is vaak beter.

1) Als Ned.-Indië.

ADVERTENTIE.

Postzegelverzamelaars. Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS (Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.
H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.
Philatelisch Bureau. — Geldersche Kade 42.

In het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn
DE KATOENBAAL

NOORDEINDE 15-17 A
vindt men eene zeer groote sorteering van vele DAMESARTIKELEN voor Huishouding, Kleeding enz.
Dr. LAHMANN'S onderkleeding.

ETABLISSEMENT VOOR
PEDI-MANICURE BEHANDELING.
Anglo-American Therapie.
SCHOONHEIDS-MASSAGE.
Gezichtstoombaden, Electriche Gezicht- en
Schoonheids-Massage.
(Systeem Heinrich Simons, Berlin)
Consult iederen dag van 2-4 uren.
Willemstraat 77, bij de Mauritskade.
's-GRAVENHAGE.

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's-GRAVENHAGE, Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

AU CORSET GRACIEUX
VAN DUREN & COPPERS

UTRECHT DEN HAAG AMSTERDAM
Choorstraat 12, Spuistraat 16 a, Leidschestraat 42.

CORSETS C. D.

gedeponeerd merk
ALLEEN BIJ ONS VERKRIJGBAAR.
Vraag bijzonder de reclame corsetten

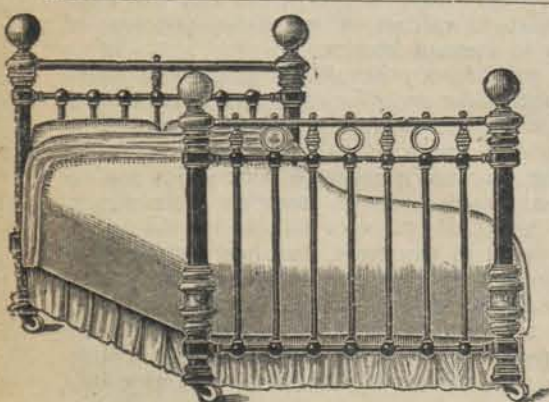
Prachtige, Verb.
SINGER-NAAIMACHINE

met Kast, van de laatste verbetering voorzien, winkelprijs f 47.50, nu à contant voor f 25.—, met 5 jaen garantie en gratis onderricht.

NIJWE SAXONIA, op houten voet, geruischloos werkend, f 16.—.

NAAIMACHINEHANDEL.
20a, Korte Houtstraat
Teleph. 192,
DEN HAAG.
Sedert 1888 gevestigd.
Honderden tevredenheidsbetuigingen ter inzage.

Th. A. A. SIMONIS
34 Groenmarkt.
DEN HAAG over de Prinsestraat.

Ledikanten, Spring-Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc.
in GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

Simplex Rijwielen.
Gramophones.
Sport-Artikelen.
Sport-Kleeding.
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.

KON. NED. STOOMVERWERF
Opgericht 1864.
J. HOEVELS.
ROTTERDAM.
CHEMISCHE WASSCHERIJ.
Franco toezending. Franco retour.

DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, " "
B. STRAUB, Frederikstraat 10, " "
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, " "

G I D S
VOOR
Repatriëerenden,
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande hotèls gratis aan de repatriëerenden aangeboden:
Hôtel des Indes, Batavia.
Grand Hôtel „Java” „
Hôtel „Ort” „
„ Du Pavillon, Samarang.
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
„ Simpang, Soerabaja.
Vraag prospectussen voor advertentiën.

Mode Instituut.

Inrichting voor het Maaktknippen en Costuumnaaien.
Atelier voor het vervaardigen van
Costumes en Mantels.
Gez. WEIJERMANS, Hugo de Grootstraat 62.

PIANO-ONDERWIJS

(zoowel aan eerstbeg. als aan meer gevorderden)
CAROLINE HINLOPEN,
Riouwstraat 127, Den Haag.

Na 15 Sept. wordt te Nijmegen te huur of te koop aangeboden:

geheel GEM. of ONGEM. HEERENHUIS met voor- en achtertuin, zeer riant gelegen, prachtig uitzicht. Bevattende 6 gr. kamers, badkamer, zolder, meidkamer, keuken, voorzien van gas en waterleiding.
Adres: Fransche straat 6.

Pension Büchner.

Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
Logies te bespreken
per maand, week en dag.

AMBALOHOUT.

Van dit zoo fraaie meubelhout van Bangka, zijn uit de hand TE KOOP:
Prachtige Kasten,
Ronde Tafels,
Een Tafel met Inlegbladen,
Kleine Tafels, enz. enz.
Te zien en te bevragen:
Paul Krugerlaan No. 70
iederden DONDERDAG, ZATERDAG en DINSDAG van 11 tot 2 ure.

Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek.
Magazijnen ter Meubilering.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. Utrecht.

OVERHEMDEN

A. A. KNUIJVER & ZONEN,

Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van Franjes, Embrasses en Agrementen in solide qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

Bekroond met Gouden en Zilveren Medailles.

Spiegel- en Lijstenfabriek, Kunsthandel

VAN
P. J. CRAMWINCKEL & ZONEN,
HOFLEVERANCIERS — DEN HAAG.

Fabriek en Kantoor: NIEUWE HAVEN 140-141. Teleph. Interc. N°. 112
Filiaal: PIET HEINSTRAT 81.

Uitgebreide keuze geëncadreerde Gravures, Platen en Foto's, Spiegels, Portretlijsten en Morastandaards.
Encadrementen voor Schilderstukken, Gravures, Platen, Photographiën enz.
Oververgulden en repareren van Spiegels en Schilderlijsten. Schoonmaken van Gravures, enz.
Mora's op iedere maat leverbaar. Export naar Oost- en West-Indië.

Inlichtingen omtrent alle TE KOOP of TE HUUR zijnde HUIZEN en VILLA'S te 's-Gravenhage en Scheveningen

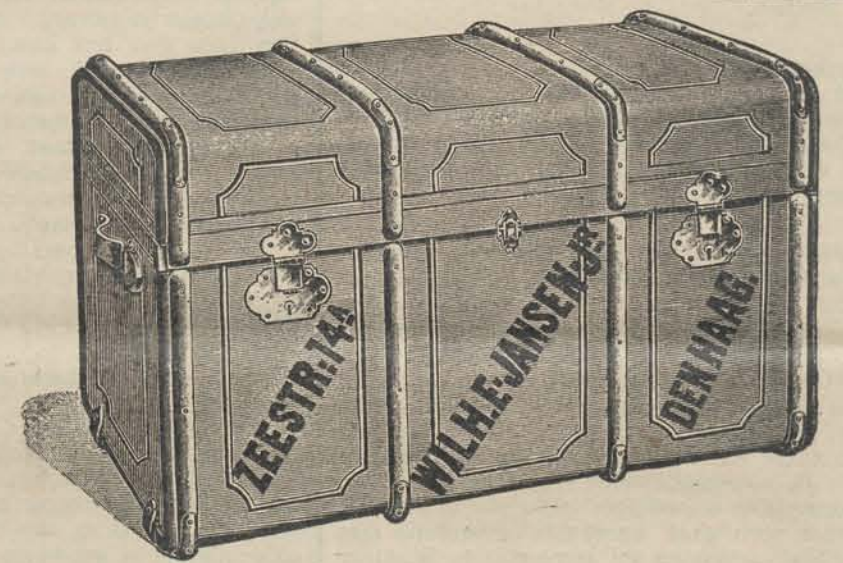
verstrekken **FALKENBURG & Co.,**

Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.
Dennenweg 64, den Haag.
Registers voor PENSIONS, enz., liggen ter inzage.
Toezending **WONINGGIDS** gratis.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN ter beschikking van belangstellenden

Firma v/h. A. LEWENSTEIN.

Levert de beste Naaimachines
VOOR
Huishoudelijk-, Nijverheid- en Industrieel
gebruik.
Wagenstraat 18a, Den Haag.

Magazijn van Muziekinstrumenten.
GEBR. KOK (Gevestigd sedert 1848)
's-GRAVENHAGE, Gortstraat 47. AMSTERDAM, St. Janstraat 31.
Speciale inrichting voor het repareren van alle soorten Strijkinstrumenten.
Snaren, Strijkstokken, Étuis, enz. enz.
Specialiteit in Strijkstokken:
A. VIGNERON à Paris en RICH, WEICHOOLD Dresden.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeling 's-Gravenhage.

Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10-12 en van 2-4 uur, inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, de Perponcherstraat n°. 93.

- Een modiste die werk in Oost-Indië zoekt.
- Een Heer voor Corrector aan eene drukkerij.
- Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.
- Twee Dames voor waarnemen van een huishouden en naar Indië gaan.
- Drie jonge Dames voor Juffrouw van Gezelschap. Eene ook voor lectrice.
- Drie Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.
- Een bekwame linnennaaster.
- Twee Dames zoeken plaatsing als Steno-graaf, ook voor les geven.
- Drie jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.
- Een jonge Dame zoekt een t'huis zonder salaris bij eene dame om deze in de avonden gezelschap te houden; kan in 4 talen voorlezen en maakt muziek.
- Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.
- Een Dame les geven in teekenen en portretschilderen.
- Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
- Eene Juffrouw voor Depôthoudster.
- Een geroutineerd boekhouder 5 jaren als zodanig in een hotel te Parijs werkzaam. Is tevens correspondent in de moderne talen. Uitmuntende referentiën.
- Twee Dames voor pianolessen.
- Twee gew. O.-I. amt. voor adm. betrekking.
- Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.
- Eene Dame te Leiden voor het maken van uitzetten.
- Eene Dame voor administratieve betrekking.
- Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).
- Drie jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
- Eene Dame voor Zanglessen.
- Een geg. Conducteur der art. O.-I., met uitstekende aanbevelingen, voor admin betrekking, toezicht houden in fabriek, concierge, enz.

De 's-Gravenhage Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

En wat die desamen eet op gewone dagen, wanneer hij niet „feestviert“ maar ook geen honger lijdt, dat is toch zoo eenvoudig. Zoo zag ik eens een paar Javaansche jongens smullen van zoo'n groote portie rijst, met eenige katjang-toenggak-zaden er door heen gekookt en zelfs zonder een idee'tje van spaansche peper er bij. De bereidwillige lezer beproeve eens, in oogenblikken van groote gelatenheid, zulk 'n maal „naar binnen“ te „werken“. Desnoods met wat Sambel er bij; katjang-toenggak is ook in Holland gemakkelijk te krijgen.

Maar al verkeert de massa der bevolking economisch in te slechte omstandigheden om ook maar te kunnen gaan denken aan veredeling van haar pluimvee, er is een — zij het ook slechts kleine, — klasse van gegoede inlanders en onder deze zal de door den heer La Bastide aanbevolen maatregel m. i. wel goed kunnen werken.

Ook onder de Indo's. Vooral onder dezen. Het landbouwbedrijf trekt den Indo over het algemeen maar weinig aan; voor de dierenwereld daarentegen gevoelt hij veel; daarom vindt men onder de Indo's ook zoo veel harstochtelijke jagers en is het lang geen zeldzaamheid, een arme klerk te zien in het bezit van een vuurwapen welks waarde het bedrag zijner maandelijksche bezoldiging verre overtreft.

Veel Indo's zouden, denk ik, gretig aangrijpen, de gelegenheid om, door middel van raszuivere banen, hun pluimvee te veredelen. Niet alleen in materiele, ook in moreelen zin zou de hoenderfokkerij op hen van gunstigen invloed zijn doordat zij hun een aangename bezigheid zou verschaffen in vrijen tijd. In Indië zijn leesbibliotheken nog uitzonderingen en de contributie aan een leesgezelschap is voor de mingevoede Indo's in den regel veel te hoog, of liever de beschikking over een „leestrommel“ is hun zoo veel niet waard. Wel daarentegen zouden zij vrij veel over hebben voor het systematisch fokken van hoenders.

Indië is voor die fokkerij m. i. als aangewezen; veel ruimte, veel licht, veel zon, veel graanvoer; wat men in Europa met hooge kosten moet aanbrengen, levert daar de natuur. — Bijna een ieder houdt er dan ook kippen op na. — Toch is het eten van kip voor verreweg de meerderheid van Indië's bevolking *lucce*. De desamen kan er niet aan denken, anders dan bij buitengewone gelegenheden kip te eten. En dit terwijl de prijzen in Indië zoo veel lager zijn dan bv. in Nederland: f 0.15, f 0.20, f 0.25 voor een slachtkip, men vergelijke hiermee eens de Hollandsche prijzen.

Bij meerdere zorg reeds, bij minder-verregaande nonchalance, zou dit anders kunnen worden. Om maar eens iets te noemen: hoeveel kuikens sterven er niet 'n gewelddadigen dood?

Wij moesten het zoover kunnen brengen, dat niet alleen de desamen b.v. eens in de week een kip kon slachten voor eigen gebruik, maar dat Indië ook een massa kip — hetzij levend, hetzij in geconserveerden toestand, — kon uitvoeren naar Singapore, Deli, Europa en andere landen waar vleesch nog zoo duur is. Vooral in een land als Indië, waar de buffels en gewone runderen bijna doorlopend geteisterd worden door allerlei ziekten, is het m. i. urgent, meer zorg te besteden aan het pluimvee. Men denke maar eens aan de — voor gewone beurzen ruimschoots hoge prijzen, die tijdens de veepest in Wet-Java voor kippen moesten worden betaald. Aan den B. V. durf ik heeslemaal niet denken; wanneer die eens kwam . . . ! Trouwens, we zouden dan ook wel aan andere dingen dan rund- of kippenvleesch gebrek krijgen.

Of „de Indische Pluimgraaf“ in Indië reeds veel gelezen wordt, weet ik niet.

Wie niet voornemens zijn naar Indië te gaan of terug te keeren, zullen aan dat blad natuurlijk niet veel hebben. Het *Koloniaal Weekblad* wordt echter ook gelezen door ingezetenen van Indië en door lieden, die spoedig daarheen denken terug te keeren. Men zou ik gaarne, — voor zoover zij de *Indische Pluimgraaf* nog niet kennen, — met dit periodiek in contact willen brengen en dit zou — dacht ik, — niet beter kunnen geschieden dan door er hier, — in het orgaan van „Oost en West“ — eenige grepen uit te doen.

Voor het geval U dit nuttig mocht achten, bied ik U hierbij — ter publicatie te gelegener tijd — en bij beschikbare ruimte — een reeks van aantekeningen aan, die ik uit de *Indische Pluimgraaf* maakke.

Hoogachtend
Uw dw. dr.
ERIK.

Wij zijn het volkomen eens met den schrijver dat de hoenderenteel, vooral ook tot verbetering der volkvoeding in Indië, aangemoedigd en de aandacht der regering daarop steeds gevestigd dient te zijn.

In no. 41 van het *Kol. Weekblad* van 25 Dec. 1902 hebben wij reeds, naar aanleiding van een opstel van de hand van den heer G. Stoll in de *Locomotief*, hierop gewezen en aangehaald hoe de kippen sedert geruimen tijd in ongelooftijke hoeveelheid naar Singapore werden uitgevoerd en dus voor den desamen als 't ware onder de luxe-artikelen kunnen worden gerangschikt, zoodat, ter voorkoming ook van een te groote stijging in den prijs, waar geen systematische fokking tegenover wordt gesteld, middelen moeten worden beraamd om de kippenfokkerij aantemoedigen.

Wij aanvaarden, onder dankbetuiging, dan ook gaarne het aanbod van den geachten inzender, om nu en dan deze aangelegenheid in ons blad te bespreken. RED.

RECLAMES.

Aannamegeldig in
BERLITZ
meer dan 170 steden
SCHOOL
ALLEEN
Noordeinde 119 a
Gewaarshuwij wordt tegen
arglistige nabootsing.
ALLE MODERNE
TALEN
Onderwijs Vertalingen

Van vreemde Koloniën.

HANDEL OP DE DUITSCHE KOLONIËN. De waarde van deze is uit een handelsoogpunt nog niet zoo heel

groot, gelijk valt af te leiden uit de gegevens betreffende de handelsbeweging, die de grootste deitsche haven, Hamburg, aan het bestaan der Schutzgebiete dankt. Aan den onlangs verschenen nieuwen jaargang van *Hamburgs Handel und Schiffahrt* wordt ontleend dat de waarde van den invoer uit de koloniën in genoemde haven over het afgelopen jaar niet meer dan ruim 11 miljoen marken bedroeg, w. o. voor een waarde van ongeveer 1.3 miljoen marken afkomstig was uit de protectoraten in de Stille zee, die hun producten meerendeels naar Bremen zonden, tengevolge van de geregelde verbinding, die de „Norddeutsche Lloyd“ tusschen het moederland en die streken onderhoudt. Wat den uitvoer uit Hamburg naar de koloniën aangaat, valt op te merken dat die, naar het gewicht te rekenen, voor het afgelopen jaar een merkbaar vermeerdering aantoonde in vergelijking met den uitvoer van een paar jaar tevoren. In waarde nam de uitvoer evenwel af n.l. van 18.7 miljoen marken in 1900 en ruim 13 miljoen in 1901 tot 16.8 miljoen in 1902.

Betreffende de Karolinen, de Marshall-eilanden en de Mariannen zijn onlangs voor het eerst officiële gegevens ten opzichte van in- en uitvoer openbaar gemaakt, welke een ander beeld van den toestand geven dan uit de niet-officiële opgaven viel af te leiden.

Zoo zouden in 1902 in- en uitvoer voor de Karolinen, Marshall-eilanden en Mariannen resp. hebben bedragen: 442.451 en 282.183; 487.679 en 504.849; 57.787 en 175.676 marken.

Dat zijn, in hun aard, met uitzondering van die betreffende de Mariannen, andere gegevens dan die, welke ons ten dienste stonden toen wij op het voorbeeld der Karolinen meenden te mogen wijzen om te doen uitkomen, hoe de president van den Duitschen „Kolonial Verein“ in den Congo-staat laakte wat in deitsche protectoraten in gelijke mate zou zijn waargenomen. De rechtvaardigheid gebiedt om dit hier mee te deelen, hoewel hij overtuigd zijn dat de, in Duitsland zoo wel als in Engeland tegen het beheer van den Congo-staat opgaande stemmen gezins door medelijden met de Congo-negers werden uitgelokt maar uitsluitend uitging gaven aan den wrevel, dat het kleine België iets van het gebied heeft weten te maken, dat onder de soevereiniteit van zijn vorst gesteld werd en dat het hoofdzakelijk zelf de voordeelen plukt van zijn optreden, dat het evenwel op groote offers in geld en in bloed kwam te staan.

Duitsch Oost-Afrika. Met de „Deutsch Ostafrikanische Gesellschaft“, dezelfde maatschappij waaraan Duitsland zijn, overigens vrij waardeloos bezit in Oost-Afrika had te danken, gaat 't nog steeds niet voor den wind. Wel wordt in het verslag over het vorige jaar door de directie de hoop uitgesproken dat de onderneming spoedig goede vruchten zal afwerpen, maar wanneer we nagaan, dat het met het winstsaldo berg af gaat, zoodat over 1902 slechts een winst van 198.391 marken werd gemaakt d. i. nog minder dan in 1896, toen de winst 201.693 marken bedroeg, terwijl in 1901 214.183 marken werden verdiend, dan komt het ons voor, dat de verwachtingen der houders, van de eerst uitgeschreven aandelen, ten bedrage van ruim 4 miljoen marken, die nu evenmin als in 1901 een pennig dividend uitgekeerd kregen, ook in de toekomst zullen worden teleurgesteld. „Er is alle reden“ zei ook de heer Decharme, in zijn *Compagnies et Sociétés coloniales allemandes*, „om aan te nemen dat de gemaakte winsten nooit zullen toestaan om de oude aandeelhouders ruimschoots te beloonen voor de, door hen gebrachte offers“.

Samoa. Op Samoa hebben de oude en nieuwe Duitsche planters het met elkaar aan den stok gekregen. Terwijl de laatsten ontevreden zijn over het bestuur van den tegenwoordigen gouverneur, hebben de eersten een vergadering belegd, waarin de houding der nieuwelingen werd afgekeurd en het bestuur geprezen. Het schijnt dat de nieuw aangekomenen grotendeels luijdes zijn, die na in de Heimat in een of andere carrière schipbreuk te hebben geleden naar Samoa zijn overgestoken, in de overtuiging dat het enkele feit, dat een gewezen Duitsch officier of advocaat den samoaschen bodem de eer waardig keurde om zich als planter daarop te vestigen, wonderen zou te voorschijn brengen. Zonder enig kapitaal in de kolonie gekomen, zitten die luijdes nu, volgens de voorstelling die er van andere zijde van wordt gegeven, te voeten dat het bestuur er niet voor waakt dat de bodem zijn schatten voortbrengt zonder dat het huzelven iets gekost heeft.

Gondkust. De *West African Mail*, die hare landgenooten zoo nu en dan gevoelig op de vingers tikt, wees er onlangs op dat de engelsche handel zich door de Duitsche concurrentie op de Gondkust nagenoeg geheel laat verdringen. „Op het oogenblik“, schreef het blad, „hebben de inboorlingen geld in overvloed te verteren en elke shilling, die zij bij den aanleg der spoorwegen of in de mijnen verdienen, komt vroeg of laat in de zakken van de Europeesche kooplieden terecht. Dat is niets nieuws. De inboorlingen hebben behoefte aan zekere voorwerpen van een zeker soort en tot een zekeren prijs, en wanneer zij die niet bij den eenen koopman vinden gaan zij naar een ander. Sedert jaren hebben de Duitschers begrepen wat zij moesten doen, terwijl wij te dien opzichte niets gedaan hebben“.

Reeds dikwijls, en ook door ons, is er op gewezen dat de Duitschers meesterlijk de kunst verstaan om te profiteeren van het werk van anderen en zich daar, waar zij de tafel gastvrij gedekt vonden, een plaatsje te verzekeren, dat hen in de gelegenheid stelde om geleidelijk het leeuwendeel der schotels aan zich te trekken.

„Vooral voor den, in de koloniën werkzamen, koopman“ schrijft E. von Schopp in de *Kolonial Zeitung*, „is het van groot practisch belang om de taal, de zeden en gewoonten der inboorlingen te kennen. Wil de handelsman slagen dan is hij gedwongen met de toestanden in de koloniën rekening te houden en zich daarnaar te gedragen“.

Ceylon. Omtrent Ceylon wordt bericht, dat de klapperoogst in het jaar 1902 heel goed was uitgevallen. Aan klapperolie werd een hoeveelheid van 512496 engelsche centenars uitgevoerd. Er valt een merkbaar toename waar te nemen in de fabricage van geraspte kokosnoot, die tegenwoordig veel gebruikt wordt door de banketbakkers ter vervanging van de amandels. In 1902 werd van dit artikel een hoeveelheid van meer dan 16 miljoen engelsche ponden uitgevoerd. In Duitsch-Oost Afrika gaat men zich op de vervaardiging van dit product toeleggen, dat een toekomst schijnt te hebben. De uitvoer van copra nam voor Ceylon met 65000 engelsche centenars af, en bedroeg voor 1902 maar 374796 engelsche centenars, omdat men zich op het eiland zelf meer gaat toeleggen op de verwerking van het ruwe product. Aan oliekoeken ging een hoeveelheid van 136823 engelsche centenars naar Duitsland uitgevoerd, dat nagenoeg eenig afnemer van dit artikel was; 110621 engelsche centenars, die naar België werden uitgevoerd, waren grotendeels ook voor verbruik in Duitsland bestemd.

Landbouwerdied in Algiers. Ingevolge belofte komen we, nu de heer Chailley Bert in de *Dépêche Coloniale* zijne beschouwingen over dit ontwerp voorzet, hierop terug.

In zijn tweede artikel gaat de heer C. B. na, welke instellingen in Algiers, zich met het verlenen van credit aan den landbouw belasten of hebben belast en komt daarbij tot de conclusie, dat slechts ééne categorie van instellingen aan dat doel haar oorsprong te danken heeft. n.l. de gewestelijke en plaatselijke kassen voor wederzijdsch landbouwerdied, die resp. bij de wetten van 8 Juli 1901 en 5 November 1894 in het leven werden geroepen, terwijl alle andere instellingen zich door de publieke opinie gedwongen zagen om hare operatiën ook tot dit veld uit te strekken, niettegenstaande, zooals o. a. met de „Banque d'Algérie“ het geval is, hare statuten zich feitelijk daartegen verzetten.

De „Banque d'Algérie“ werd in 1851 opgericht met een kapitaal van 3 miljoen franken, dat succesievelijk, laatstelijk in 1870, tot 84 miljoen franken werd uitgebreid. Toen in 1901 haar privilege moest worden hernieuwd, werd haar opgedragen ten behoeve van het landbouwerdied een renteloos voorschot ad. 8 miljoen franken en jaarlijks een bedrag van 2 tot 300000 franken te verstrekken. Deze hulp zou den hiervoor genoemden landbouwerdied-kassen ten goede hebben moeten komen, maar op de begroting voor 1903 zijn geen bedragen ten behoeve van deze instellingen uitgetrokken, en de eenige bespreking, die dit onderwerp voor de Delegation of voor den Hoogen Raad uitlokte, had haar oorsprong in het feit, dat de renten van genoemd bedrag ad 3 miljoen franken, tengevolge van een overeenkomst tusschen den Staat en Algiers, aan den Staat ten goede komen, waarover de Algerijnsche landbouwers zich niet ten onrechte boos maken.

Hoewel dus nu sedert 1901 de „Bank van Algiers“ zich officieel belast ziet met de opdracht om den landbouw in zekeren zin te begunstigen, had zij toch reeds lang voor dien hare operatiën op dat gebied begonnen, en wel op drie verschillende wijzen:

1o. door het toestaan van rechtstreeksche leeningen aan de landbouwers;

2o. door het leenen van zaad aan de inboorlingen;

3o. door met behulp van de Escompto-kantoren transactiën met den landbouw af te sluiten.

Deze kantoren waren opgericht naar het model der banken van onderling hulpbetoon. De aandeelhouders waren hoofdzakelijk Algerijnsche kolonisten. Er werden zoo wat overal van die kantoren opgericht, zoodat er eindelijk 11 in de provincie Algiers, 9 in Oran en 8 in Constantine werden gevonden, die beschikken konden over kapitaal, afwisselend van 100,000 tot 1 miljoen franken. Het kapitaal, waarover die kassen konden beschikken, bleek al spoedig onvoldoende. Het was de „Banque d'Algérie“, die langzamerhand zich met haar verenigde of zelfs in hare plaats trad, wat de leiding van zaken aanging.

Naast de „Banque d'Algérie“ had men tot in 1877 de „Société Algérienne“, die na een twaalfjarig bestaan ten grave daalde, zonder zich veel met landbouwerdied te hebben ingelaten.

De „Compagnie Algérienne“, die in 1877 werd opgericht, houdt zich met allerlei transactiën, w. o. die op het gebied van landbouwerdied, op. Hoewel oorspronkelijk ook al evenmin als de „Banque d'Algérie“ met dat doel opgericht, verleende zij aan het landbouwerdied weldra een eerste plaats bij hare operatiën. Zij organiseerde de zoogenaamde campagne-credieten, waarvan de duur van den eijen oogst tot den andere was gesteld. Na 1881 had zij met moeilijkheden te kampen evenals zulks met andere credit-instellingen aldaar het geval was. De „Compagnie algérienne“ strekte hare operatiën ver uit en deed ook de inboorlingen daaruit voordeel trekken. De raad van administratie van dit lichaam verklaarde in 1893 dat de inlandsche landbouw, wat het graan betreft, „thans aan de buitenlandsche concurrentie het hoofd kon bieden“ en dat het „een gebiedende plicht is om dien aan te sporen zich verder te ontwikkelen“.

Het „Crédit Foncier Algérien“ was in 1860, de naam duidt het reeds aan, ook niet in het leven geroepen als instelling van landbouwerdied. Toch maken de zaken op dit gebied een belangrijk deel van zijne operatiën uit.

Eindelijk heeft men nog een heele categorie van vereenigingen die zich met landbouwerdied inlaten, zonder dat zulks in de bedoeling der oprichters heeft gelegen. Het zijn de inlandsche Sociétés de prévoyance (voorzorg), die in 1867 werden opgericht en zich bij de wet van 14 April 1893 rechtspersoonlijkheid zagen toegekend. Deze vereenigingen, die thans meer dan 350000 leden tellen en over een actief van meer dan 9 miljoen franken beschikken, verlenen gratis hulp aan inboorlingen, leeningen aan zuster-vereenigingen, bezorgen verzekeringen ten behoeve van de leden en verstrekken ook gelden aan de landbouwers.

Gewestelijke credit-kassen heeft men op het oogenblik te Moestapha, te Oran en te Tlemcen, terwijl een vierde, met veertien plaatselijke kassen, op het punt staat van te worden geopend te Algiers of daar misschien nu reeds in werking is.

De heer C. B. komt ten slotte tot het besluit, dat vooral in een jong land, waar de eigendom nog niet op solidien grondslag gevestigd is en het klimaat allerlei verrassingen bereidt, de landbouw niet spoedig het credit zal vinden, dat hij heeft; en dat de landbouw in zijn eigen belang zich niet moet tevreden stellen met de oprichting of het voortbestaan der landbouwerdied-instellingen; maar dat het van belang is om voor den landbouw nieuwe wegen voor den vooruitgang te zoeken, om hem het welslagen zooveel mogelijk te verzekeren. Hoe dat gaan kan, zal de heer C. B. in een volgend artikel uiteenzetten, dat naar wij den Algerijnschen landbouwer toewenschen dezen een prettiger uitzicht moge bieden dan hetgeen de schrijver betreffende het landbouwerdied wist mee te deelen. De, in dit opzicht vrij pessimistische conclusie van den schrijver bevreemdt ons niet weinig, waar hij juist onlangs van het welslagen van een landbouwerdied-bank in Engelsch-Indië wist te gewagen, waar het klimaat ook al weinig zekerheid biedt en de eigendom van den landbouwer ook nog al eens een enkelen keer in andere handen overgaat.

Rijst in Indo-China. Gedurende de zes eerste maanden van dit jaar werden 398.118 tonnen rijst uit Saigon uitgevoerd tegen 480.578 tonnen in de eerste helft van het jaar 1902. Naar Nederl.-Indië gingen in eerstgenoemd tijdvak 9.172 tonnen tegen 61.493 tonnen in het overeenkomstig tijdvak van het vorige jaar.

Goud op Madagaskar. In het district Marolambo wordt in den laatsten tijd nog al aardig wat goud gevonden.

Gebrek aan werkkrachten op Réunion. De Kamers van landbouw en koophandel en het Landbouwerdied-syndicaat in deze kolonie hebben zich tot de vertegenwoordigers van Réunion in het fransche parlement gewend om er op aan te dringen, dat maatregelen worden getroffen om de suikerplanters aan goedkope

werkkrachten te helpen. Terwijl in het tijdvak 1883 — 1885 per hectare gesneden riet de arbeidskrachten op 817 franken kwamen te staan, bedroegen de uitgaven voor hetzelfde doel in het tijdvak 1899 — 1901 493 franken, hetgeen een vermeerdering met ruim 55 pct. aantoonde, terwijl de suikerprijzen in dien tijd 20 pct. zijn achteruitgegaan.

Men zou op het eiland gaarne zien dat wijzigingen werden gebracht in de conventie, die in de maand December van het jaar 1897 tusschen Frankrijk en Engeland werd gesloten, waarvan enkele artikelen een ruime werving van Britsch-Indiërs, die vroeger het hoofdcontingent voor de aanvulling van arbeidskrachten uitmaakten, in den weg staan. Naar verluidt, zou de engelsche consul op Réunion hebben verklaard, dat hij wel geneigd zou wezen om zijner regering in deze aangelegenheid een gunstig advies te doen toekomen.

Guadeloupe. Dat het op Martinique treurig uitziet voor de bewoners van het, ten vorigen jare door de uitbarsting van de Montagne Pelée geteisterde eiland is te begrijpen, maar ook op Guadeloupe moet de toestand zeer veel te wenschen laten, gelijk valt op te maken uit eene, den 30sten Juni l.l. door den voorzitter van de Kamer van landbouw van Basse-Terre bij de opening der zitting van dat lichaam gehouden redevoering.

Guadeloupe, zei de heer Bernard, sterft letterlijk weg aan de politiek, aan die onheilvolle klasse- en kastenpolitiek, die sedert twintig jaren zijne kinderen verdeelt.

Hij acht dat de tijd gekomen is voor de verbredering van klassen en kasten, om den ondergang van het land te voorkomen.

Een andere oorzaak voor den ongunstigen toestand zoekt hij in de verwaarloozing van den landbouw. Deze is er geheel in discredit geraakt. Een ieder tracht van zijne kinderen advocaten, geneesheeren, ambtenaartjes te maken. Niet lang geleden zei een der gouverneurs der kolonie: „Op Guadeloupe tiert het functionarisme welig.“

Daar moet een verandering in komen merkt de heer Bernard op, waarna hij een soort van landbouw-programma schetste, waarbij aan landbouw-wedstrijden een eerste rol wordt toegekend.

Dan waarschuwt hij tegen de gevaren der monocultuur, die van het suikerriet, waardoor zoo de vrees zich bewaart dat de conventie van Brussel aan de suiker van het eiland op een verlies van 11 franken per 100 kilogrammen zal komen te staan, 60000 werklieden broedeloos zullen worden gemaakt.

De bodem eigent zich voor een groot aantal culturen, als die van vanille, bananen, kokospalmen, kaneel, peper, citroen, katoen, caouthouc enz.

„Door het scheppen van proeftuinen, van een landbouwschool voor Basse-Terre en van een andere voor Grande-Terre, twijfel ik niet“, besluit de heer Bernard, „dat wij er in zullen slagen om onder den zachten hemel van Guadeloupe den landbouw tot zijn recht te doen komen, en ons land uit zijn verval op te richten.“

Voornaamste inhoud van Nederlandse Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Indische Gids. September 1903.

Mr. K. van Hinloopen Labberton: De Indische landbouwoeconomie. — G. Th. Stibbe: De vooruitzichten en positie der ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur op Java en Madoera. — P. W. v. d. B.: Nogmaals de desa-verkiezing. — Varia: Overzicht van het verslag over den waters- en voedingsnood in de residentie Semarang. — Overeenkomsten met Inlandsche vorsten. — Maandel. Revue van Brochures, enz. — Waterschap en industrie: Amerika tegenover Britsch Noord-Borneo in de Soeloe-zee. — Natuurlijke of kunstmatige verjonging van bosschen. — Het remonte-vraagstuk bij het Indische leger, enz. — W. C. M.: Maandel. Bibliographie voor Oost- en West-Indië. — Financieel overzicht.

Tijdschr. voor Nijverheid en Landbouw in N.-I. Augustus 1903.

W. G. Leembrugge: Exploitatie van wildbosschen in Zuid-Sumatra. — van Asbeck: Verslag omtrent de uitvoering van het voorloopig bedrijfsplan van het boschdistrict Semarang c. s. der periode 1891 tot en met 1900 (slot). — J. E. Jasper: Specimina van Indische goudsmeedkunst. — Vanille bereiding. — De nieuwe methode om caoutchouc-boomen af te tappen. — Varia: Een en ander over enten. — Het snoeien van vruchtboomen. — Invloed van bemesting met kalk op ooftboomen. — De caoutchouchandel der wereld.

De Indische Mercuur. 1 Sept. 1903. No. 35.

F. W. Morren: Krulloten. — Kamer van koophandel te Amsterdam. — Indrukken uit Amerika IX. Holland city (vervolg). — Productie en wereld-verbruik van tin. — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

Internationales Archiv für Ethnographie. 1903. Heft III.

Dr. H. H. Juynbol: Proeven van Balineesche teekenkunst (met platen).

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	11 Sept. 25 Sept.	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	4 " 18 "	11.30 's av.
Genua, Nederland,	8 " 22 "	9.15 's av.

(Suppletioire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

Marseille, Lloyd,	15 Sept. 29 Sept.	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	5 " 19 "	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	11 Sept. 25 "	1.—mid.
Napels, Duits. dienst,	14 " 28 "	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletioire verzending van brieven, briefkaarten en aangetekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletioire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire, Fr.,	8 Sept. 8 Oct.	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	14 Sept. 30 Sept.	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	15 Sept. 29 Sept.	11.30 's av.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 2n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatste van elke maand 7.20 's av. Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av. Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

ADVERTENTIËN.

P. Happel Jr.
 CUISINIER.
 v. Kinsbergenstraat 85d,
 DEN HAAG.

Uitzending van Diners.
 Koude en warme Schotels.

Eduard Pelger,
 MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
 Prinsestraat 39,
 's-GRAVENHAGE.

Th. A. A. SIMONIS
 34 GROENMARKT,
 over de Prinsestraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken
 volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
 EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
 Machinale Stoomzuivering
 van Bedveeren.
 Wassen, opmaken en
 repareren van beddegoed.

Corsmit Brossois & Co.
 Meubelfabrikant
 DEN HAAG.

Compleete Meubilerie,
 benevens verhuur van Meubilair.
 Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
 » Bovenhuis » » 20.—
 » geheel huis » » 40.—
 Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.

18, WAGENSTRAAT 18.

A. J. MESKER,
 MEUBELFABRIKANT.
 Hofspui 81. Telefoon No. 240. 's-Hage.

Riching voor COMPLETE MEUBILERINGEN,
 zoowel in koop, als in huur.

Complete Ameublementen voor geheele huizen,
 boven- of benedenhuizen steeds voorradig.

Gemeenbileerde Huizen te Huur,
 waarbij:
 Huizen met 10 Kamers f 100 per maand.
 Benedenhuis ad " 45 per maand.
 Bovenhuis ad " 60 per maand.
 Geheele Inrichtingen steeds voorradig.
GORDIJNEN. TAPIJEN.

Magazijn "HET ANKER"
 Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen
 voor DAMES en HEEREN,
 in alle Prijzen.

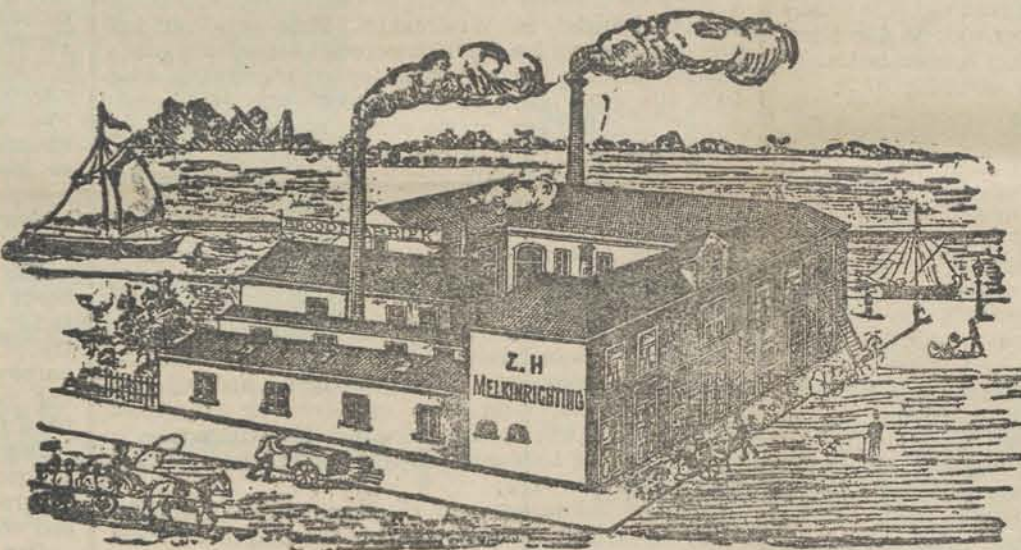
G. Nelck,
 Behanger, Stoffeeder en Beddenmaker,
 Van Merlenstraat 55,
 'S-GRAVENHAGE.

Levert en Repareert alle Gestoffeerde
 Salon- en Eetkamer-Ameublementen.

Belast zich met verhuizen en in orde
 brengen van GEHEELE INBOEDEL
 onder waarborg tegen concurreerende
 prijzen.

Vraagt offerte voor Ned. OOST- en WEST-INDIË.
 Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 216

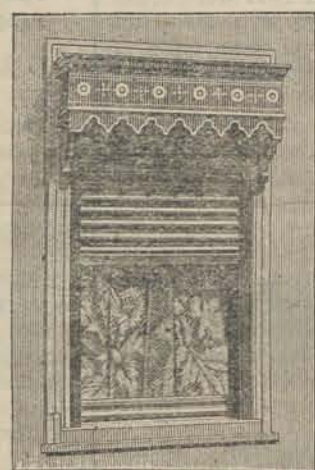

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,
 heeft haren snellen bloei te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de
 ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

Speciaal adres voor
Zoet Roggebrood en Bruinbrood.

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend
 gewaarborgd is.

HEINEKEN'S
 (Oudste) Glazenwasscherij
 Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
 Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
 Telefoonnummer 2478.
 Amsterdam, v. d. Helststraat 1.
 Utrecht, Potterstraat 20.
 Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

Lambert Waterreus,
 Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
 TELEFOON 1447.

Ontvangen: Witte en Zwarte Ketan.
 Versche Kruiden: Laos-djahé, Koenjit, Temoe koentjie,
 Ketella, Bangkoewang, Temoe Lawak, Manissans,
 Samballans, Boemboe's.
 Gebroken Mie 20 cts. de 5 ons (tijdelijk).
 VERSCHE PISANG.

F. H. BOTHE,
 21, Veenestraat -- Den Haag.
 SPECIALITEIT IN
 GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
 Nouveaute's voor elk seizoen.
 STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKPRIJZEN.

Abonneert U op de
Bintang Hindia.
 Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.
 Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.
 Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.
 DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.
 De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.
 „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”,
 HAAGPOORT 4.
 Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
 Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.

Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.
 WONDEROLIE-PASTILLES }

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGERINGEN.

Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Kortweg,
 Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.

Chaussures Françaises et Americaines

A. Kogels & Zoon,

56. Prinsestraat 56. — 's-Gravenhage.

Ruime Keuze

Strandschoenen en Reispantoffels.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
 in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Sindoro *	1903	1903	1903	1903	1903
Salak	19 Sept.	1 Oct.	6 Oct.	26 Oct.	28 Oct.
Lawoe	3 Oct.	15 "	3 Nov.	9 Nov.	11 Nov.
Ardjoeno	17 "	29 "	17 "	23 "	25 "
Goentoer *	31 "	12 Nov.	17 "	7 Dec.	9 Dec.
	14 Nov	26 "	1 Dec.	21 "	23 "
Merapi	28 "	10 Dec.	15 "	4 Jan.	6 Jan.
Gede	12 Dec.	24 "	29 "	18 "	20 "
		1904	1904		
Oengaran	26 "	7 Jan.	12 Jan.	1 Febr.	3 Febr.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
 De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**
 De Agenten: Eijkenslyters & Tromp, Anna Paulownastrat 1 d, 's-Hage.

SIEGEL-PIANINO.

*Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandsche autoriteiten, Musici en Technici.
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van
 Muziek-Instrumenten,
 voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

STAAT

voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT

VOOR

H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).

Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.

Prijs 2½ cent.

INSTITUUT VOOR
Tandheelkunde en Tandtechniek

J. DUVAL, Tandarts. JULIUS LOHAN, Tandtechniker.
 Oranjeplein 91. — Den Haag. — Oranjeplein 91.
 Telefoonnummer 1086.

Wed. E. VAN FOREEST-NIX,
 WEIMARSTRAAT 37, DEN HAAG.

In Verbandstoffen, Verplegings-Artikelen,

Drogerijen, Chemicaliën.

VERFINBUSSEN enz.
 Centraal Drogist WEIMAR.

OOST en WEST.

RESTAURANT
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.
 Des Zondags van 12 tot 3 ure n.m.
 Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
 Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één
 sambal (plat du jour) f 0.80.
 Diné f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.